

STADSDELSPARKEN SKÄLBY I KALMAR

HISTORIA, NULÄGE OCH FRAMTIDA UTVECKLING

Examensarbete inom Landskapsprogrammet 2008:4
Emma Johansson 2008-02-18
Handledare: Allan Gunnarsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord

Summary

Sammanfattning

INLEDNING 7

Samarbete med kommunen 9

Parken och dess omgivningar 10

Stadsdelsparken Skälby 14

PLATSENS HISTORIA

Historik över Skälby gård 17

Kulturlandskapets historia 19

Historisk värdeanalys 20

PARKEN IDAG

Inventeringens och analysens uppläggning 24

Parkens fysiska uppbyggnad och struktur 25

Entréer 25

Barriärer 27

Buller 28

Topografi och utblickar 29

Rumsliga strukturer 30

Vegetationstyper 32

Brukarnas behov och rekreativa utbyte	32
Åtta upplevelsevärden tillämpade på parken	33
Olika gruppers rekreativa utbyte	44
Tryggheten i parken	51
Lekmöjligheterna i parken	53
Sammanfattning av analysen	56

FÖRSLAG TILL UTVECKLING

Koncept för parken	59
Historieinspirerande koncept	59
Koncept för entréerna	60
Koncept för rörelsestråken	61
Koncept för de rumsliga strukturerna och vegetationen	62
Koncept som ökar det rekreativa utbytet	63
Koncept för att öka tryggheten	64
Koncept för leken	65
Idéskisser	66
Naturstigen i gamla Oxhagen	67
Dammen	70
Nya lekplatsen	71

REFLEKTIONER	73
---------------------	-----------

KÄLLOR OCH LITTERATUR	74
------------------------------	-----------

Fotografierna är, om annat inte anges, tagna av författaren till det här arbetet, Emma Johansson, under perioden februari - augusti 2007.

Förord

Den här studien är resultatet av ett examensarbete på 20 poäng vid institutionen för landskapsplanering Alnarp, SLU. Arbetet har i huvudsak gått ut på att utveckla koncept och strategier för stadsdelsparken Skälby i Kalmar. Examensarbetet är skrivet av Emma Johansson på landskapsarkitektprogrammet på Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp.

Handledare har varit Allan Gunnarsson, landskapsarkitekt och universitetslektor vid institutionen för landskapsutveckling, Alnarp. Examinator Kjell Lundquist, landskapsarkitekt och universitetsadjunkt vid institutionen för landskapsarkitektur.

Jag vill tacka min handledare, Allan Gunnarsson, vars synpunkter gett arbetet ett större djup. Förutom handledaren har flera personer varit till stor hjälp under arbetets gång. Tack till gatu- och parkkontoret i Kalmar kommun som bistod mig med en arbetsplats samt ett stort kartmaterial. Ett stort tack till Mats Haglund, landskapsarkitekt på Kalmar kommun, som introducerade mig till uppgiften, olika personer och arbetsgrupper.

Emma Johansson, Vissefjärda 2008-02-28

Sammanfattning

Skälby park ligger ca 2,5 km nordväst om Kalmars stadskärna och är en av fem stadsdel-sparker. Ursprungligen bestod Skälby av en by på fyra gårdar. År 1965 upphörde jordbruket på Skälby då Kalmar stad köpte Skälby kungsladugård och styckade av marken till tomter samt planerade vägar. Kvar blev endast området kring byggnaderna vilket idag utgör parkmark. Parken har en stark lantlig karaktär vilket återspeglar den tid då området var ett jordbruk. Området har ett betydande kulturhistoriskt värde med herrgården från 1700-talet, olika vegetationskaraktärer som lövskogar och hagmarker med för staden stora natur- och rekreativa värden. Idag finns aktiviteter som 4H, logdans, arrangemang i form av utomhuskonserter, en frisbeegolfbana och kommunens största lekplats. Det här arbetet handlar om att utveckla koncept och strategier för parken som till stora delar kan upplevas som en rest av det småskaliga jordbrukssamhället.

För att förstå helheten presenteras parkens olika delar, statistik över angränsande bostadsområden, hur Kalmar kommun ser på parken enligt sin grönpplan, en historiebeskrivning samt en inventerings och analysdel. I inventerings- och analysdelen behandlas parkens fysiska struktur samt hur parken upplevs ur ett rekreativt, trygghets och lekperspektiv.

Med hjälp av kunskaper från ovanstående delar har jag utvecklat koncept och strategier för parken. Dessa strategier syftar till att:

- Visa parkens jordbrukshistoria
- Förstärka parkens kontakt med omkringliggande bostadsområden
- Skapa ett bra rörelsemönster
- Utveckla parkens lantliga karaktär
- Skapa en park där många upplevelsevärden tillgodoses
- Skapa en park som är tillgänglig för alla
- Skapa trygga miljöer
- Skapa utmanande lekmiljöer tillgängliga för alla

Summary

Skälby park is situated approximately 2,5 km northwest of the central parts of Kalmar and is one of five town part parks. Originally Skälby consisted of a village of four farms. In 1965 the municipality in Kalmar bought Skälby and the agriculture ceased to appear. The land was parcelled out into plots and new roads. Only the area surrounding the old buildings remained, turned to a park. The park has a rural simplicity reflecting the agriculture. The area has a value of cultural history with the manor house from the 18th century and old pastures with great nature and recreational values. Today activities like 4H, logdans, outdoor concerts take place in the park. Also you find the city's largest playground here. This thesis aims to develop concepts and strategies for the park, which in many reasons can be seen as a left-over from the small-scale agriculture society.

In order to get the comprehensive picture statistics over adjacent housing areas, the park according to Kalmar's green structural planning, a history description and an inventory's and analysis part is presented. The inventory's - and the analysis part is treated the park's physical structure and how the park is experienced from recreational, safety's and playing perspectives.

Based on knowledge from the above parts, concepts and strategies are developed for the park. These strategies aim to:

- Let the agricultural history become apparent
- Create a stronger contact with adjacent housing areas
- Create a functional moving pattern
- Develop the rural character of the park
- Develop a park with many experiences
- Develop the accessibility of the park
- Create safe environments
- Create challenging environments for playing accessible for everyone

INLEDNING

Inledning

Bakgrund

Skälby park ligger ca 2,5 km nordväst om Kalmars stadskärna (figur 1). Området betecknas enligt gröstrukturplanen som en av fem stadsdelsparker i Kalmar. Området har ett betydande kulturhistoriskt värde med en herrgård med tillhörande byggnader från 1700-talet. I området finns också olika vegetationskaraktärer som lövskogar och hagmarker med för staden stora natur- och rekreativa värden. Idag finns aktiviteter som 4H, logdans, arrangemang i form av utomhuskonserter, en frisbeegolfbana och lekplats. Kommunen har också sina växthus där.

Syfte

Syftet med det här examensarbetet är att få använda den breda kunskap jag har fått under min utbildning till landskapsarkitekt. Jag valde att skriva om Skälby park för att området är så komplext. Genom att arbeta med Skälby park får jag använda och utveckla mina kunskaper inom såväl växtkännedom, samhällsplanering som gestaltning.

Figur 1. Flygbild över Kalmar med centrum och Skälby park markerade, Kalmar kommun, våren 2007.

Mål

Mitt mål är att ta fram utvecklingsidéer för Skälby park genom att tillämpa de kunskaper jag har fått under utbildningen på parken. Genom att angripa området på flera sätt och ta del av olika aspekter får jag ett rikt material från vilket jag kan utveckla idéer för parken.

Metod

En viktig del i mitt examensarbete var att få en verklighetsanknytning. Genom att jag har haft en arbetsplats på gatu- och parkkontoret i Kalmar, har jag kunnat medverka på möten som har varit av intresse för mitt examensarbete, samtidigt som jag lättare har kunnat ta del av kartmaterial och annan information, exempelvis grönplanen, som var under utarbetande när jag skrev mitt arbete. Jag har medverkat i två arbetsgrupper under mitt examensarbete, Skälbygruppen och en grupp som är ett samarbete mellan kommunen och Oxhagsskolan.

I arbetsgruppen på Oxhagsskolan har framförallt trygghetsfrågor med fokus på barnen i skolan diskuterats. På dessa möten har biträdande rektor, fritidsledare och vaktmästare på Oxhagskolan, representanter från gatu- och parkkontoret, kommunledningskontoret, kultur- och fritidsförvaltningen, barn- och ungdomsförvaltningen, samt representanter från Kalmarhem och 4H som ligger i parken deltagit. Genom mötena på Oxhagsskolan

har jag fått ta del av information rörande hur barnen på Oxhagsskolan upplever sin närmiljö i vilken Skälby park ingår, och hur kommun och skola arbetar med dessa frågor.

I Skälbygruppen har representanter från de olika verksamheterna som har sina lokaler i parken (4H, reumatikerförbundet, djurhemmet) och boende på Skälby deltagit tillsammans med representanter från gatu- och parkkontoret och kultur- och fritidsförvaltningen. På möten med denna grupp har aktiviteter på Skälby och dess framtid diskuterats.

Genom att delta i dessa arbetsgrupper har jag fått inblick i hur olika användargrupper brukar parken. Jag har också efter att ha presenterat mitt arbete för arbetsgruppen på Oxhagsskolan fått kommentarer och respons på mina idéer om parkens utveckling.

Material

I min beskrivning av parken har jag använt mig av kartor, litteratur, Kalmars grönplan (som var under uppförande när jag skrev arbetet) och information som jag har fått under ovan beskrivna möten.

Avgränsning

Skälby avgränsas i norr av Ölandsleden, i väster av E22, i öster av Kungsgårdsvägen och i söder av det bebyggda området Oxhagen. I min studie har också grönområdet på Skälbys västra sida tagits i beaktande som en del av ett

större rekreationsområde. Inventerings- och analysdelen är den största delen av arbetet utifrån vilken jag föreslår hur delar av parken kan utvecklas. Jag hade hoppats på att ägna mer tid åt utvecklingsförslagen men då beskrivningen av parken tog en stor del av tiden, hann jag inte med det.

Parken och dess omgivningar

Skälby park har en lantlig karaktär vilket förstärks av en 4H-gård där det finns djur som grisar, kor, katter, kaniner, höns, hästar, getter och gutefår. Förutom att hälsa på djuren kan man göra ridturer och hyra häst och vagn. I parken ligger också kommunens största lekplats. Varje år anordnas valborgsmässofirande, midsommarfirande, kyrkans dag, Skälbydagen och julmarknad.¹ Sedan 2003 arrangeras Palace Springbreak, som är en musikfestival, på Skälby. År 2007 kom drygt 10 000 besökare.²

Parken gränsar till de sju stadsdelarna Djurängen, Funkabo/Berga, Getingen/Tallhagen/Norrgårdsgårde och Oxhagen (figur 2). I dessa stadsdelar bor det totalt nästan 12 000 människor. I väster gränsar Skälby till ett grönområde som övergår till ett industriområde. I Funkabo/Berga och i Oxhagen är den vanligaste boendeformen hyresrätter medan bostadsrätter och en del egna hem är vanligast i Djurängen. I Getingen/Tallhagen och Norrgårdsgårde finns mestadels egna hem, en del bostadsrätter och ett fåtal hyresrätter. Alla områdena,

¹ http://www.skälby-4h.nu/index.php?option=com_content&task=section&id=9&Itemid=42, 22 januari 2008

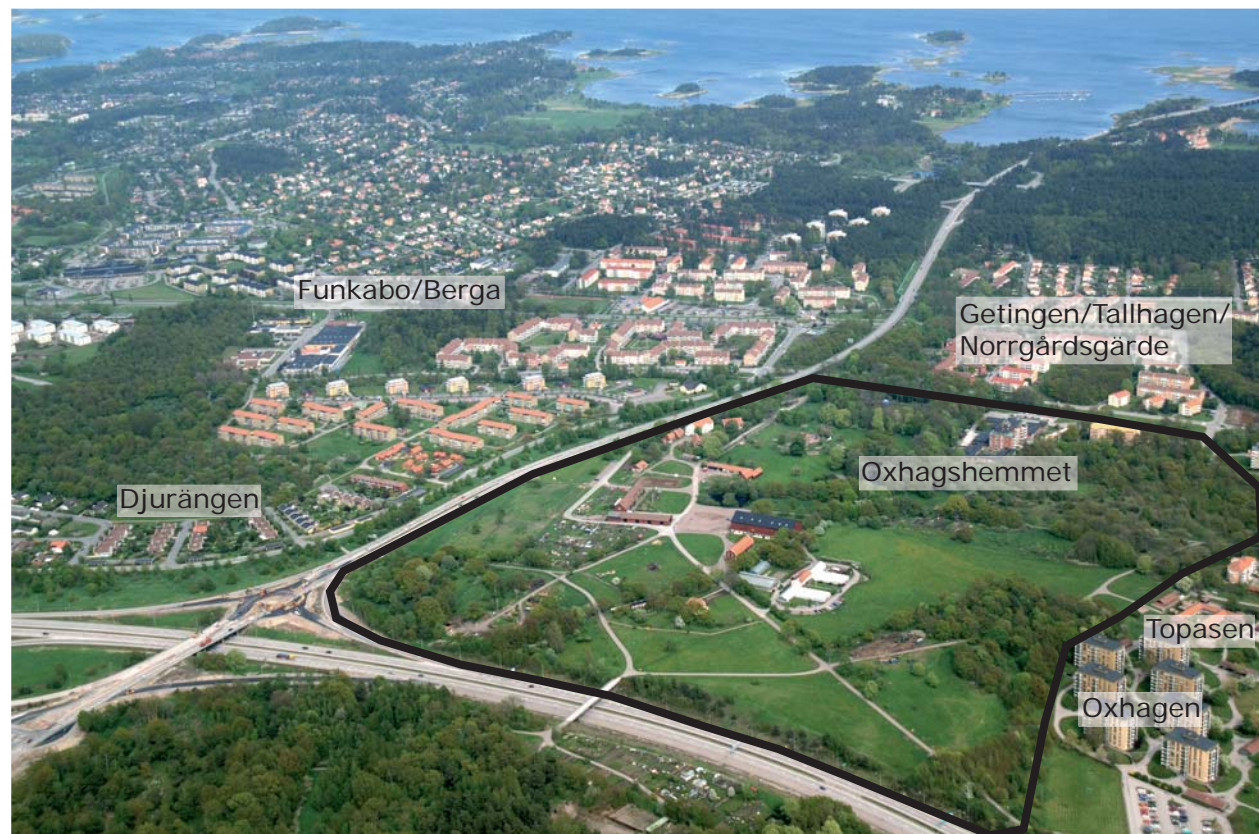
² "Publikrekord på Skälby" (2007-05-28) *Barometern*.

³ Statistik hämtad från Kalmar kommun, Mark- och planeringsenheten, april 2007.

⁴ <http://www.kalmar.se/t/page.aspx?id=28847>, 22 januari 2008

förutom Funkabo och Berga har en hög andel invånare i 25-årsåldern jämfört med kommungenomsnittet. Andelen invånare med utländsk bakgrund följer kommungenomsnittet förutom i Oxhagen där det är något högre. Andelen högre tjänstemän är som kommungenomsnittet, eller ligger något lägre, med undantag för Getingen där andelen är något högre. Andelen ensamhushåll är högre än kommungenomsnittet i alla områdena (tabell 1).³

Oxhagen ligger i direkt anslutning till parken. Kommunen planerar att bygga bostadsrätter och eventuellt radhus i samband med en förtätning av Oxhagen. Genom de nya bostäderna hoppas man kunna höja statusen på Oxhagen. Skälby har en viktig roll för de boende i Oxhagen som friluftsområde. I Skälby ligger Oxhagshemmet, ett äldreboende med 78 lägenheter, Oxhagsskolan med årskurserna 1 till 6 och förskolan Topasen.⁴

Figur 2. Flygbild över Skälby med omgivande stadsdelar, Kalmar kommun, våren 2007.

Statistik

Bostäder

Ägarkategori	Kommun- genomsnitt	Oxhagen	Djurängen	Funkbo & Berga	Getingen, Tallhagen & Norrgårdsgärde
Allmännyttan	16,1	33,5	0,0	35,8	10,6
Bostadsrätt	18,0	29,6	90,5	27,4	20,4
Enskild person	62,2	20,8	8,0	30,9	43,4
Övriga	3,7	16,1	1,5	5,9	25,6
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Utländsk bakgrund

	Kommun- genomsnitt	Oxhagen	Djurängen	Funkbo & Berga	Getingen, Tallhagen & Norrgårdsgärde
Andel av folkmängd %	9,8%	16,5%	11,5%	10,7%	7,2%

Socioekonomisk indelning

Förvärsarbetande 20-64 år %	Kommun- genomsnitt	Oxhagen	Djurängen	Funkbo & Berga	Getingen, Tallhagen & Norrgårdsgärde
Arbetare	44,9	53,0	52,4	44,6	32,9
Lägre tjänstemän	15,5	16,8	15,6	16,9	18,7
Tjänstemän på mellanivå	17,3	13,9	16,1	16,9	21,5
Högre tjänstemän	9,6	5,9	7,6	10,0	15,2
Företagare	3,3	1,6	1,7	3,5	2,6
Lantbrukare	1,7	0,0	0,1	0,1	0,0
Uppgift saknas	7,7	8,8	6,5	8,0	9,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Hushåll

Hushåll efter antal boende %	Kommun- genomsnitt	Oxhagen	Djurängen	Funkbo & Berga	Getingen, Tallhagen & Norrgårdsgärde
1 boende	39,9	55,7	52,8	48,4	56,2
2 boende	31,8	31,7	32,4	33,3	30,5
3 boende	11,6	7,1	7,8	8,6	6,2
4+ boende	16,7	5,5	7,0	9,7	7,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
därav ensam- föräldrar	3,1	27,7	23,2	13,6	15,7

Inkomster

Medelinkomst Kr	Kommun- genomsnitt	Oxhagen	Djurängen	Funkbo & Berga	Getingen, Tallhagen & Norrgårdsgärde
förvärsarbetande 20-64 år	237 200	201 600	211 000	234 300	248 600
därav män	271 600	214 700	236 600	267 600	286 100
kvinnor	201 400	187 000	182 700	198 900	210 500

Socialbidrag

	Kommun- genomsnitt	Oxhagen	Djurängen	Funkbo & Berga	Getingen, Tallhagen & Norrgårdsgärde
Andel av totala antalet familjer	4,2%	6,0%	2,0%	5,5%	2,3%

Arbetsmarknad

	Kommun- genomsnitt	Oxhagen	Djurängen	Funkbo & Berga	Getingen, Tallhagen & Norrgårdsgärde
Arbetslösa (18-64 år) %	3,5	5,1	3,8	3,8	3,7

Tabell 1. Statistik över Oxhagen, Djurängen, Funkabo och Berga samt Getingen, Tallhagen och Norrgårdsgärde jämfört med kommungenomsnittet, hämtad från Kalmar kommun, Mark- och planeringsenheten april 2007

Parkens viktigaste delar

- A.** Kolonilottsområde.
- B.** Byggnad där Djurhemmet som tar hand om övergivna djur, Kalmar folkdanslag och ett ungdomsboende finns.
- C.** Logen, med dans varje fredag.
- D.** Gula villan med öppen dagverksamhet.
- E.** Kommunens växthus. Här driver kommunen upp sina sommarblommor och vinterförvarar ej hårdiga buskar och träd som ska stå på gator och torg runt om i Kalmar. Det finns även en växthusdel där man kan titta på exotiska växter. Viss försäljning bedrivs också.
- F.** Genbank med ett förfallet äppelsortiment i behov av upprustning.
- G.** Oxhagshemmet, äldreboende med totalt 78 lägenheter.
- H.** Ruddamm, dokumenterad från 1600-talet.
- I.** Minneslund för sällskapsdjur, Djurhemmet på Skälby sköter om platsen.
- J.** Dagvattendammen som anlades 2006 är en djup grop med branta väggar. Mesta tiden på året är den tom på vatten. Vegetationen runt dammen är nästintill obefintlig efter anläggandet.
- K.** Lekplatsen är Kalmars största.
- L.** 4H-gården där man kan besöka djur som hästar, grisar, getter, höns, katter och kaniner. Klubben har ca 35 medlemmar och anordnar aktiviteter som ridning, barnkalas och arrangemang som valborgsmässofirande och Skälbydagen.

- M.** Herrgården från slutet av 1700-talet med sina två röda, snedställda flyglar. Hemslöjdsföreningen och reumatikerförbundet har sina lokaler i huvudbyggnaden.
- N.** Huvudentrén till Skälby och den enda vägen för bilburna att ta sig till området.

Kolonilotter

Byggnad med diverse aktiviteter

Logen

Gula villan

Växthuset

A

B

C

D

E

Genbanken

Oxhagshemmet

Ruddamm

Minneslund

Dagvattendamm

F

G

H

I

N

M

L

K

J

Huvudentrén till Skälby

Herrgården

4H

Lekplatsen

Figur 3. Parkens viktigaste delar, flygfotot är hämtat från Kalmar kommun, våren 2007.

Stadsdelsparken Skälby

Enligt Kalmars grönstrukturplan räknas Skälby som en av fem stadsdelsparker. De övriga är Kalmarsundsparken, Stadsparken, Sylvanderparken och Berga strandpark (figur 4).

”De håller alla hög kvalitet avseende en variation av upplevelsevärden och kompletterar varandra vad gäller karaktär. Tillsammans representerar de prydnads- och promenadparken, kulturlandskapet, det kustnära landskapet och strandparken, aktivitets- och idrottsparken och 4H-gård”.

Skälby är den enda av de fem stadsdelsparkerna som inte ligger vid havet. Karaktären är lantlig och återspeglar den tid då Skälby var ett jordbruk. Stadsparken, Kalmarsundsparken och Sylvanderparken ligger alla tre centralt. Sylvanderparken, med sin långsmala form, fungerar som ett promenadstråk med utsikt över slottet. Stadsparken som ligger intill slottet är stadens ansikte utåt med café, restaurang, musikscen och snart även ett konstmuseum. Här finns exotiska växter och perennplanteringar. Kalmarsundsparken har inte samma stadskaraktär som Stadsparken och Sylvanderparken utan övergår efter ett tag i ett naturområde. Längs det långsmala parkstråket finns ett antal anlagda badplatser. Vid

och en beachvolleyplan. Berga strandpark ligger intill Kalmarsund, direkt norr om Ölandsleden. Det är stadens största vattennära grönområde med rekreativa inslag som promenadstråk, badplats, fotbollsplaner, småbåtshamn och ridanläggning.⁵

Figur 4. Grönområden i Kalmar där stadsdelsparkerna är namngivna, Kalmar kommun, våren 2007.

⁵ Kalmar grönstrukturplan, under konstruktion 2007

En stadsdelspark bör enligt grönstrukturplanen vara mellan fem och tio ha stor och en riktlinje är att alla Kalmarbor bör ha en stadsdelspark inom en kilometers avstånd från sin bostad utan att korsa större vägar. ”De ska ha god kvalitet och ett varierat utbud av karaktärer och upplevelser, från den ordnade parken till naturmark med plats för både prydnadsvärde och lek. Parkerna ska vara tillgängliga för alla och kunna nås på ett tryggt och säkert sätt via gång- och cykelvägar och gärna i grönstråk. Vägar m.m. som utgör barriärer längs dessa stråk ska utformas med goda förbindelser för fotgängare och cyklister och om möjligt omvandlas till stadsgator med en lägre hastighet och mänsklig skala. Förbindelser och närhet till stadsdelscentrum, större bostadsområden, skolor, äldreboende etc. är värdefulla. En del av stadsdelsparkerna kan ha ett stort värde för hela stadens identitet och locka människor från hela staden, liksom stadens besökare.”⁶

I boken, ”Grönstrukturens betydelse för användningen” skriven av Ann-Margreth Berggren-Bärring tillsammans med Patrik Grahn, är rekommendationen beträffande storleken på en stadsdelspark mellan fem och 25 ha, men i deras studie använde de ett värde mellan fem och tio ha, precis som i Kalmars grönstrukturplan. De använder

sig också av en avståndsnorm på 500 meter till dryga kilometern. Stadsdelsparken bör bjuda på diverse attraktioner och ge rum för många aktiviteter, bland annat en del av de vuxnas motionsbehov. Önskvärt är också att de ligger i närheten av daghem och äldreboende. Dels har dessa grupper svårare att röra sig längre sträckor, dels gör fler tänkbara besökare det lättare att motivera åtgärder som kräver stora resurser. I boken tas också begreppet stadsområdespark upp. De kan fylla sin del av stadens mer specifika parkbehov men också profilera sig på exempelvis idrott, kultur eller djurhållning.⁷

Skälby fungerar både som stadsdelspark och som stadsområdespark. Den tydligaste profileringen som finns idag är djurhållningen med tillhörande betesmarker. Skälby kompletteras av Stadsparken, Kalmarsundsparken, Fredriksskans idrottsplats och Berga strandpark som har andra profileringar såsom exempelvis finpark, idrott och naturområde.

⁶ Kalmar grönstrukturplan, under konstruktion 2007

⁷ Berggren Bärring, 1995, s. 35-36

⁸ Från informationsskylt i Fölehaven

PLATSENS HISTORIA

Historik över Skälby gård

Ägandeförhållanden på Skälby

Skälby bestod ursprungligen av en by på fyra gårdar som på medeltiden blev klostergoods. Under Gustav Vasas tid drogs gårdarna in till kronan och slogs samman med byn Perstorp och blev ett "ladugårdsgods" under Kalmar slott. Skälby betraktades som Gustav Vasas personliga egendom och förvaltades av en fogde.

År 1534 skänkte Gustav Vasa Skälby till ståthållarna (landshövdingarna) Jakob Smålänning och Henrik von Kölen och fram till 1890 fungerade Skälby som landshövdingeboställe med undantag för åren 1650-1680. År 1890 lades gården under domänverket som arrenderade ut den till Axel och Betty le Grand. Kalmar stad köpte Skälby kungsladugård 1933 och 1965 avslutades arrendet som då tillhörde familjen Magnell

och Kalmar stad började stycka marken till tomter och planera vägar. Kvar blev endast området kring byggnaderna.

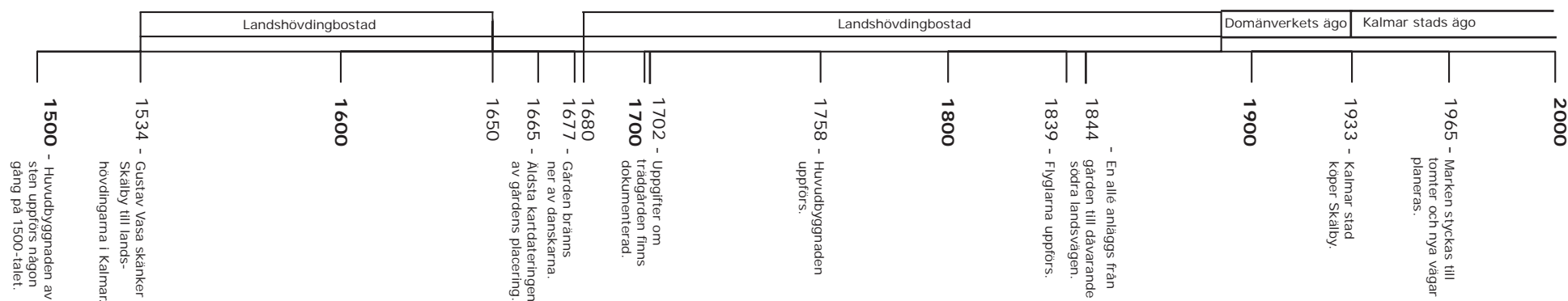
Byggnaderna

Den äldsta kartan från 1665 (figur 7) visar att gården låg på samma plats som nu. Förutom huvudbyggnaden fanns det även en fogde-

Figur 5. Huvudbyggnaden på Skälby gård.

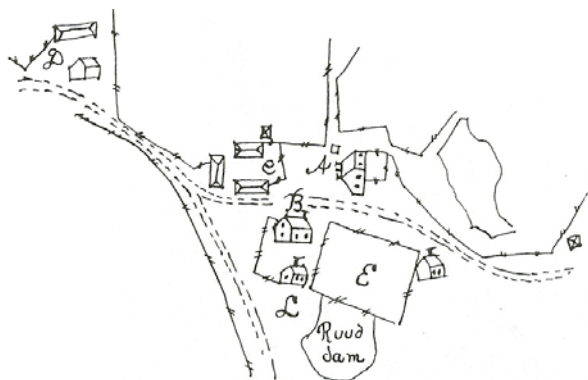
och drängstuga, ladugårdsbyggnader och en tegellada med stuga och vaktstuga. Vid ruddammen fanns också en trädgårdsstuga. Den här gården brändes ned av danskarna 1677 men huvudbyggnaden återuppfördes året efter. Huvudbyggnaden bestod i början av 1700-talet av två delar, det ena av sten från 1500-talet och det andra av trä. År 1758 lät landshövding Carl Rappe uppföra den stora huvudbyggnaden (figur 5) som finns på Skälby nu. Idag är huset vitmålat men på 1800-talet var det rödfärgat. De två snedställda flyglarna på sidorna om huvudbyggnaden uppfördes 1839.

Figur 6. Tidsaxel över Skälby gård.

Trädgården

Söder om huvudbyggnaden låg trädgården (figur 8), som 1702 innehöll 400 fruktträd och buskar, bland annat 100 rosenbuskar. På 1800-talet utvidgades trädgården och omgärdades då också av en stenmur. 1844 anlades av landshövding Nerman en park med kastanjer, asp, pyramidpopplar, syrén- och jasminhäckar tillsammans med den alléprydda vägen från gården till dåvarande södra landsvägen.⁸

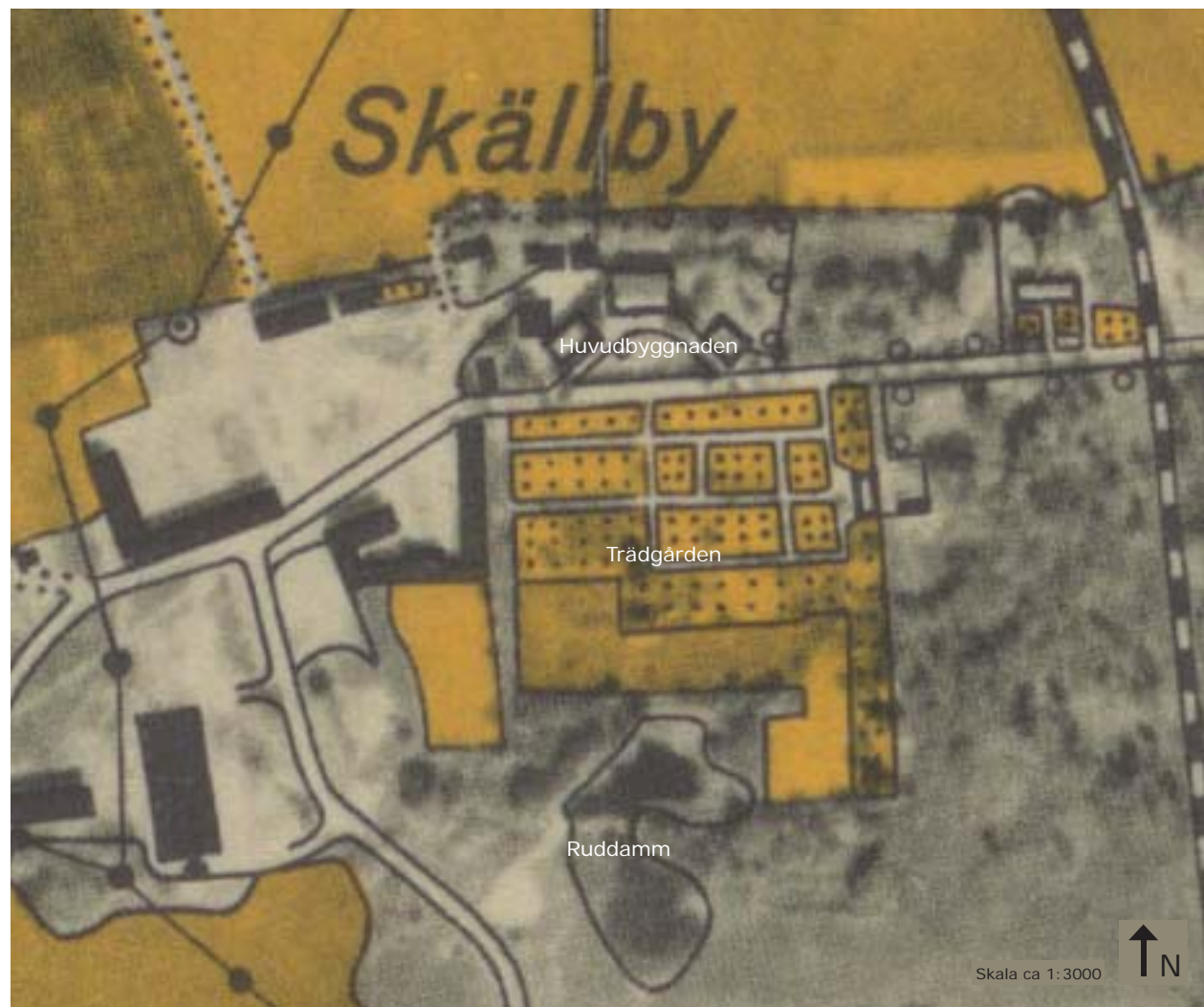
Figur 7. Skiss efter karta från Kalmar lantmäterikontor

Äldsta kartan över gården är från 1665 och visar följande byggnader: A: Huvudbyggnad, B: Fogde- och drängstuga, C: Ladugårdsbyggnader, D: Tegellada med stuga och vaktstuga.

⁸ Skälby gård, Kalmar: Kulturnämnden, 1981.

"Trädgården var fantastisk - där fanns äppelsorter av alla de slag: Cox orange, Cox pomona, Åkerö, Signe tillisch, Gravensteiner och några stora genomskinliga som vi kallade för glasäpplen. Trädgården var anlagd på 1600-talet och hade ett drivhus där det odlades sparris, jordärtskockor och meloner."

Gitta Magnell, "När Skälby var levande lantgård" (1999-10-27) Barometern.

Figur 8. Ekonomiska kartan som visar huvudbyggnaden med dåvarande trädgård, 1941, Lantmäteriet.

Kulturlandskapets historia

Fram till 1933 hade Skälby gård ett fungerande jordbruk. Sedan marken styckades till tomter 1965, och nya vägar anlades, finns spår av detta jordbruk kvar i parken samt i det angränsande grönområdet i väster.

Landskap under förändring

Kulturlandskapet i Sverige har vuxit fram i en samverkan mellan kultur och natur. Boskapsskötseln i kombination med ett underordnat åker- och skogsbruk har präglat vår sextusen-åriga odlingshistoria, men under det senaste århundrandet har boskapsskötseln präglat allt mindre arealer medan framförallt skogsbruket har ökat i betydelse. Dessutom har andelen tätortsmark ökat dramatiskt. Landskapet kan berätta om dessa förändringar om man bevarar spår från olika tider. Kulturhistoriska värden kan försvinna vid en förändring av markens brukande, men vid en förändring finns det ett värde att kunna visa landskapets utvecklingshistoria.

Det vackra landskapet

Ett tyst landskap utan småfåglar eller ett landskap där årstidernas höjdpunkter inte kommer till sin rätt är knappast någons ideallandskap. På så vis finns en koppling mellan landskapsbild, flora- och faunavård och kulturmiljövård.

⁹ Gustavsson, Roland, 1994, s. 27-28, 34, 35, 260, 261.

¹⁰ Gustavsson, Roland, 1994, s 29.

I en studie gjord av Drake med flera om det gårdsnära jordbrukslandskapets landskapsvärde och marknadsvärde i Rottnadalen, Värmland, fanns en önskan om ett ”äkta” landskap inom staden och om parker som inte upplevs alltför artificiella. Man ville få in kopplingar till vad som uppfattas som nyttigt såsom bete, vedhuggning och odling. Genom att låta parker påverkas av den småskaliga landsbygdens karaktärer och bruk, särskilt i tätortens ytterområden, kan man uppnå detta.

Mycket som tillhör det äldre kulturlandskapet har idag höga symbol- och vistelsevärden. Många författare som Selma Lagerlöf, Vilhelm Moberg, Elsa Beskow och Astrid Lindgren har bidragit till en idealisering av gångna tiders landskap, framförallt 1920- och 1930-talens landsbygd har blivit många svenskars ideallandskap.

Alléer

Allén är tätt förknippad med det så kallade herrgårdslandskapet. Alléerna markerade de centrala punkterna i landskapet såsom kyrkan, herrgården eller odlingscentret och centrala stråk mellan dem. De har också fungerat som en kontrast till det oregelbundna och naturgivna. I dagens trafiksamhälle har de betydelse för att ge föraren variation, understryka vägens dragning och ange infarter till samhällen.⁹

Exempel på kulturhistoriska värden

- Bevara kontinuiteten i bosättningen från järnålder till nutid. Ge plats i landskapet för kulturminnen från alla tidsperioder både för att bevara ett arkiv från olika perioder men också för att förstå utvecklingsprocessen.
- Stärka den lokala identiteten och bevara särpräglade traditioner.
- De ofta naturliga bygränserna från 1600-talet har förändrats mycket litet fram till idag, dessa gränser är värdefulla att bevara. En annan viktig gräns är den mellan inägomark och utmark.
- Markslag som har lång och kontinuerlig hävd såsom exempelvis ängs- och hagmarker. Dessa marker är de värdefullaste för floran och faunan och här finner man många hotade växter och djur.
- Genom att upptäcka och inte blockera öppna stråk, som förklarar exempelvis byns läge i landskapet eller kopplingen mellan bebyggelsen och det öppna produktionslandskapet kan man förstå landskapets utveckling.
- Linjära element och punktobjekt såsom stenvallar, jordvallar eller rester av mycket gamla vägsträckningar, gamla fristående träd som kan erinra om äldre gränser, vägar eller tidigare markanvändning, bygdeminnen, odlingsrös och små markskillnader som visar på tomter till äldre bosättningar, är exempel på element som fungerar som historiska länkar.
- Formen av odlingsfälten, tomtmarken eller inägomarken kan vara värdefull att bevara.¹⁰

Historisk värdeanalys

Spår från äldre tider

Den gamla herrgården med tillhörande byggnader är väl bevarade och används idag till olika aktiviteter. Även ruddammen finns kvar. När man jämför dagens Skälby (figur 11, vägarna är utritade i svart) med den ekonomiska kartan från 1941 ser man att de öppna respektive slutna ytorna är samma då som nu. Det som fram till 1965, då jordbruket upphörde, fungerade som åkermark (de gulfärgade områdena) är idag skötta ängs- och gräsytor. De ljusgrå ytorna är halvöppna ytor, antagligen gammal betesmark. Även de två vägarna i parken som går i nord-sydlig riktning finns kvar och de alléer som håller på att försvinna syns tydligt på den ekonomiska kartan. Där den gamla järnvägen öster om parken låg finns idag ett gång- och cykelstråk. I samband med att man bygger studentbostäder kommer den sträckningen delvis att försvinna. Den gamla trädgården låg på den plats där det idag är lekplats. Ett antal äppelträd finns kvar från den tiden.

Herrgården

Skälbys identitet är det lantliga, där den gamla herrgården med tillhörande gårdsbyggnader är viktiga för att upptäcka och förstå platsens historia. Genom djurhållningen som bedrivs av 4H förstärks karaktären samtidigt som de gamla hagmarkerna hålls öppna.

Alléerna

De två alléer av lönn (figur 8, den ena löper från herrgården till Kungsgårdsvägen och den andra från växthuset söderut) syns tydligt på kartan från 1941 men det finns bara enstaka träd kvar då de flesta har tagits bort på grund av sjukdom.

Stensatt väg

Parallellt med den alléprydda vägen i nord-sydlig riktning löper den gamla stensatta vägen (figur 9, 10). På flera ställen syns stensättningen tydligt men man skulle kunna ta fram den så att den framgår längs hela vägen. Den gamla stensatta markbeläggningen signalerar för besökare att det är en gammal historisk väg och bidrar till parkens historiska

Figur 9. Gammal stensatt väg

Figur 10. Ekonomiska kartan med markerade alléer och den gamla stensatta vägen, 1941, Lantmäteriet

Ruddammen

Förutom dammen vid 4H-gården och den nyanlagda dagvattendammen vid Kungsgårdsvägen är det ruddammen (figur 12) som bidrar med en vattenspegel till parken. Idag ligger den i en beteshage vilket gör att man inte kan komma nära den. Här finns stora möjligheter att ta tillvara på vattenmiljön på olika sätt.

Parkytornas form

Parkytornas form är detsamma som då det bedrevs jordbruk här. Genom att hålla dem intakta får man känslan av ett småskaligt jordbruk. En del av de gamla hagmarkerna används idag till betesmark medan andra håller på att växa igen. Genom att återinföra bete på dessa gamla hagmarker kan den rika markfloran bibehållas. De stora öppna gräsytor som tidigare var åkermark kan i parksammanhang upplevas som oanvändbara då de saknar vägar, träd som ger skugga och inte är plana vilket gör att man inte kan nyttja dem till bollsporter som fotboll eller brännboll. Tidigare fungerade dessa ytor som en födokälla medan de nu kräver mycket skötsel utan att ge så mycket tillbaka. Ytorna bidrar däremot med utblickar och fungerar som en buffertzona mot de omgärdande vägarna och bebyggelsen.

Slutsats

Alla de ovan beskrivna kvaliteterna gör att man kan avläsa parkens historia och få en

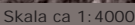

Figur 11. Ekonomiska kartan från 1941 med dagens vägar utritade

känsla av hur det var då det bedrevs jordbruk här. Det ger en spännande kontrast mot de flerbostadshus, industrier och köpcentrum som omger parken. Ju fler av de sammanhängande karaktärerna man behåller och utvecklar i parken desto bättre helhet och sammanhang får man av parkens historia.

Figur 12. Ruddamm

Figur 13. Flygbild över parken som den såg ut 2005 med värdefulla områden, stråk och objekt inritade.

PARKEN IDAG

Inventeringens och analysens uppläggning

Genom att titta på parkens historia fick jag reda på i vilket sammanhang den del som är park idag tidigare ingick, vilka funktioner som fanns i parken, varför parken ser ut som den gör idag samt eventuella kulturhistoriska värden. Områdets historia berättar om parkens utveckling fram till idag, men för att kunna föreslå en framtida utveckling krävs en djupare analys där parkens struktur och funktion ställs i relation till de behov som finns idag. Jag valde att inventera och analysera parken utifrån tre olika perspektiv.

- Parkens fysiska struktur
- Parkens upplevelsevärden
- Rekreation, trygghet och lek

Först undersökte jag parkens fysiska struktur genom att inventera entréer, barriärer, topografi och utblickar, rumsliga strukturer, vegetationstyper och buller. Därefter inventerade jag parkens upplevelsevärden genom att använda de åtta parkkaraktärerna utarbetade av Gunnar Sorte tillsammans med Patrik Grahn och senare av Ann-Margreth Berggren-Bärring tillsammans med Patrik Grahn. Slutligen analyserar jag parken ur ett rekreativt, trygghets- samt lekperspektiv där jag för varje del gör litteraturstudier som jag tillämpar på parken.

I rekreationsdelen undersökte jag vilka aktiviteter man helst ägnar sig åt och vilka

typer av miljöer man föredrar när man vistas ute. På mötena med Oxhagsskolan framkom att barnen känner sig otrygga i sitt närområde, vilket inkluderar parken. I trygghetsdelen ges exempel på otrygga miljöer förknippade med grönområden. Eftersom Kalmars största lekplats finns i parken har det varit relevant att undersöka lekmöjligheterna.

Parkens fysiska uppbyggnad och struktur

Parkens fysiska struktur undersöks genom att entréer, barriärer, topografi och utblickar, rumsliga strukturer, vegetationstyper och buller inventeras.

Entréer

1. Djurängen

Gång- och cykelväg med tunnelanslutning till bostadsområdet Djurängen. Tunneln gör en liten krök vilket försämrar sikten något i övrigt är den inte så lång.

Tunneln fungerar som en bra förbindelse till bostadsområdet men den här vägen känns antagligen ganska otrygg kvällstid då det saknas belysning och då den här delen av parken inte rymmer så mycket aktivitet. En bra förbindelse för de boende i Djurängen dagtid.

2. Fölehagen

Gång- och cykelväg med broanslutning (figur 14) till rekreationsområdet Fölehagen och vidare till IKEA. Bron är den länk man har till rekreationsområdet men det är svårt att orientera sig när man kommer från parken till grönområdet. När man befinner sig i parken är det svårt att veta vad som finns på andra

sidan bron, det finns inget som gör att man lockas dit. I den här delen av parken finns få aktiviteter.

Broförbindelsen fungerar utrygghetssynpunkt bra dagtid, men eftersom det saknas belysning upplevs den här vägen antagligen som otrygg på kvällen. Aktiviteter i grönområdet sker dagtid men om det ska bli ett väl fungerande gång- och cykelstråk till IKEA måste vägen belysas.

2 Figur 14. Bron till Fölehagen

4 Figur 15. Entré från söder

6 Figur 16. Entré för bilar

▲ Entré bil

▲ Entré gång- och cykel

3. Parkering

Gång- och cykelväg med anslutning till höghusens parkering i Oxhagen.

– Den här entrén är en rest av den gamla vägen som blev kvar när man byggde bostadsområdet Oxhagen. Den leder till höghusens stora parkeringsyta och används antagligen bara av ett fåtal parkbesökare. I den här delen av parken förekommer lite aktivitet. – Entrén används antagligen av ett fåtal personer.

Figur 17. Karta över Skälby park med markerade entréer.

4. Oxhagsskolan

Gång- och cykelväg med anslutning till Oxhagsskolan (figur 15). Markbeläggningen består av kullersten vilket gör det svårt att ta sig fram med rullstol, rollator eller cykel.

Det behövs alternativ till den här entrén eftersom markbeläggningen är så dålig. I det här området sker mycket aktivitet eftersom det är många bostäder i Oxhagen, skolan och förskolans entré till parken. Den täta vegetationen i den södra delen gör att man inte får någon inblick i parken vilket inte ger ett inbjudande intryck samtidigt som det kan upplevas otryggt. I samband med att man bygger nya studentbostäder mot den sydöstra delen av parken bör den delen öppnas upp med en ny entré.

5. Oxhagshemmet

Egentligen är det här entrén till Oxhagshemmets lastuttag. Det går att ta sig in till parken den här vägen men man behöver i så fall gå runt en hästhage.

En entré i det här området är nödvändig eftersom parkens östra sida annars bara har en entré i den nordöstra delen.

6. Huvudentrén

Denna entré (figur 16) är den enda som tillåter biltrafik. Entrén är något otydlig och den nyanlagda dagvattendammen ger ett skräpigt intryck. Den vegetation som finns mot Kungsgårdsvägen har ett tätt slyskikt. Med bil leds man antingen till parkeringen

lekplatsen eller till parkeringen vid hagen i norr. Ölandsleden som ligger i samma nivå som parken ger en negativ upplevelse vid ankomsten till parkeringen i norr. Vägen signalerar inte att det är en park med lantlig prägel man är på väg till.

Genom denna entré passerar flest besökare av parken och den behöver göras tydligare

Slutsats

Entréerna i norr och väster mot Djurängen respektive Fölehagen är svåra att göra något åt eftersom de stora trafiklederna skär av parken här och att det i dessa delar inte sker så mycket aktivitet.

De två entréer som finns i söder är den mot höghusens parkering i Oxhagen och den mot Oxhagsskolan. Den väg som leder till parkeringen är en gammal väg och används antagligen bara av ett fåtal besökare. Gång- och cykelväg med anslutning till Oxhagsskolan används däremot av flera. Eftersom vägen in i parken är belagd med kullersten behövs alternativa vägar. Vegetationen i den sydöstra delen bildar en grön vägg och man får ingen inbjudande visuell kontakt med parken.

I den östra delen av parken finns huvudentrén och en entré som leder till Oxhagshemmets lastuttag, från vilken man kan nå parken. Huvudentrén är otydlig och ser skräpig ut. Följer man vägen norrut till parkeringen vid hagen ger Ölandsleden en negativ upplevelse.

Barriärer

E22 och Ölandsleden är de två största barriärerna i området. De är också svåra att göra något åt. Den gång- och cykelbro som går över E22 fungerar bra då den ligger i nivå med omgivande mark. Även Kungsgårdsvägen och Axel Oxenstiernas väg kan ses som barriärer men inte lika mycket som de andra eftersom de inte är så hårt trafikerade, snarare sömmar de ihop Skälby med respektive bostadsområden. Inom området kan de olika inhägnaderna ses som barriärer. Den stora hagen vid ruddammen är en barriär om man kommer från öster.

Slutsats

Trafiklederna är svåra att åtgärda. Beteshagarna kan förutom barriärer ses som något som lockar besökare. Dessutom får man gå in i en del av hagarna. Hagen vid ruddammen är den som stör mest eftersom den gör att man måste gå omvägar för att komma in i parken. Om man kunde flytta den hagen

Figur 18. Karta över Skälby park där de stora barriärerna, Ölandsleden och E22, samt inhägnade områden är markerade.

Trafikled
Inhägnader

Buller

E22 är den främsta anledningen till att den västra delen av parken är bullerstörd. E22 är nedsänkt längs nästan hela parken, men mycket av bullret kommer in i det sydvästra hörnet där trafiken är i samma nivå som parken. Då den här delen av parken har ett lågt upplevelsevärde i övrigt och lite aktivitet upplever man inte bullret som så påtagligt. I den norra delen, mot Ölandsleden, ligger vägen i samma nivå som parken. Men här störs man mer av synintrycket av bilarna än av bullret.

Slutsats

Om man täpper till delen i det sydvästra hörnet där ljudet transporteras in i parken kommer bullret antagligen minska avsevärt. Här skulle man kunna låta byggnader fungera som bullerskydd. Genom att anlägga brynvegetation mot Ölandsleden skulle man kunna skymma vägen.

Figur 19. Karta över Skälby park, det skrafferade området är utsatt för buller.

Topografi och utblickar

Parken sluttar från norr till söder. Det finns en del höjdryggar, bland annat i den gamla hagmarken i sydost (figur 20) och en framför växthuset. Från dessa höjdryggar har man utsikt över stora delar vilket är karaktärsbildande för parken. Topografin är också rumsbildande. I söder finns de lägsta partierna och marken där är fuktig vilket gör att det växer kraftigt. I den sydöstra delen är vegetationen tät, bland annat av asp.

Slusats

Landskapet i parken är småskaligt kuperat vilket är rumsbildande och ger utblickar.

Figur 20. Utsikt över den södra delen av parken från punkt 1

3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Höjd över havet

Figur 21. Karta över Skälby park som visar höjdnivåerna.

Rumsliga strukturer

Parken kan indelas i fyra huvudtyper:

 Öppna gräsytor med få eller inga träd

Figur 22.

 Halvöppna gräsytor med träd- och busk uppslag

Figur 23.

Figur 24.

 Slutna bestånd med träd-, busk- och fältskikt

Figur 25.

 Trädbestånd där fältskiktet håller på att återbildas efter byggandet av dagvattendammen

Figur 26. Karta över Skälby park där de fyra olika rumsstrukturerna är markerade med varsin färg.

Öppna gräsytor med få eller inga träd

De öppna ytorna består av två hagmarker i den norra och mellersta delen av parken, en yta vid lekplatsen och två stora gräsytor, framför växthuset (figur 27) respektive i den västra delen av parken. Ytan framför växthuset är skålformad och marken i sänkan är fuktig, den här ytan sköts intensivt. Ytan i den västra delen ligger högre vilket gör att marken är torrare, ytan sköts extensivt som ängsmark. På ytan med lekplatsen förekommer mycket aktivitet vid lekredskapen och det finns även ett fotbollsmål här. De två ytorna vid växthuset och i parkens västra del rymmer inte så mycket aktivitet men de ger möjlighet till utblickar över parken.

Halvöppna gräsytor med träd- och busk uppslag

Området i det sydöstra hörnet av parken består av olika små rum/ gläntor (figur 28, 30) som ramas in av träd och buskar, främst en och slån. Området har många olika karaktärer och varierande topografi. I det här området promenerar många människor då det finns olika stigsystem. Området har flera olika karaktärer och ger en stor variation trots att det är så litet. Från höjdryggen (figur 31) i den

sydöstra delen kan man överblicka stora delar av parken. I mitten av området, där det största rummet är, finns en eldstad.

Slutna bestånd med träd-, busk- och fältskikt

Dessa områden är de som mest påminner om skog (figur 29) då de är relativt täta och homogena. De tre ytorna i den östra delen av parken är så pass små att de fungerar som lövridåer. Ytan i den norra delen är numera en hage.

Trädbestånd där fältskiktet håller på att återbildas efter byggandet av dagvattendammen

I det här området anlades 2006 en dagvattendamm (figur 32). En del träd sparades men fält- och buskskiktet förstördes. Ett fältskikt håller på att etableras.

Slutsats

Området domineras av hagmarker och öppna gräsytor, vilka bidrar mest till parkens karaktär. Ytorna med skoglig karaktär är små och fungerar i de flesta fall som lövridåer som ramar in olika delar

1 Figur 27. Öppen gräsyta framför växthuset.

2 Figur 29. Skoglik karaktär i parkens södra del.

3 Figur 31. Höjdrygg och utsiktspunkt i den sydöstra delen av parken.

4 Figur 28. Halvöppen yta i den sydöstra delen av parken.

5 Figur 30. Glänta i den sydöstra delen av parken.

6 Figur 32. Dagvattendamm som anlades 2006.

Vegetationstyper

I oktober 2006 gjordes en naturinventering i Skälby. I den har olika delar av Skälby delats in efter naturtyper som exempelvis öppen gräsmark, blandlövskog av gräsrik typ och ekhage av fårsvingel-typ. Vissa områden är mer artrika än andra och ett område som innehåller både en rik markflora och spännande träd som stora ekar, är Skälby oxhage. Så här beskrivs de olika områdena i parken av biolog Lennart Nilsson:¹¹

❶ Blandlövskog av lågört-typ

Heterogen blandlövskog med ett flertal arter lövträd bland annat ek, alm, ask, al och lönn, huvuddelen är mellan 60 och 100 år. Buskskiktet är glest och består främst av ungt lövuppslag, ställvis rikligt med hassel. Fältskiktet är glest eller saknas helt. Bland arterna märks harsyra, löktrav, småborre, brännässla och kirskål.

❷ Nyanlagd vattendamm

Dagvattendamm som anlades 2006.

❸ Öppen gräsmark

Skälbys trädgård som till större delen består av öppna gräsytor. I den östra delen växer en del fruktträd och vid ruddammen i söder finns ett flertal större träd, främst ek, alm, kastanj och al. Några av ekarna är rätt gamla. Den inhägnade delen är tydligt gödslingspåverkad och här växer bland annat rikligt med nässlor

och krusskräppa. Strax invid dammen finns en förfallen syrenberså.

❹ Ekskog av gräsrik typ

Ett mindre skogsområde invid trädgårdens sydvästra hörn. Trädskiktet består främst av ek, varav några är mycket gamla. Buskskiktet utgörs främst av gamla fläderbuskar. Markfloran är mycket varierande. På vissa ställen växer täta bestånd av brännässlor. I lite öppnare delar finner man en gräsrik markvegetation av rödven. De gamla ekarna är i stort behov av friställning

❺ Vattenområde

En gammal ruddamm som numera är uppdelad i två separata vattenytor. Runt dammens kanter växer högvuxen kaveldun. I övrigt saknas nästan helt övervattensvegetation. Den norra dammen täcks av ett lager av andmat, vilket helt saknas i den andra delen. Längs dammens strandzoner växer lövridåer av främst al och sälg.

❻ Ekhage av rödvenhed-typ

Öppna delar av Skälbys oxhage. Hagen i den höglänta delen karaktäriseras av ett glest trädskikt av främst ek, varav några är lite äldre. Här finner man också en hel del yngre trädskikt av ek, ask, björk och fågelbär. I de buskrika partierna finns en tät vegetation av slån, enbuskar, eksly m.m. Markfloran är fortfarande ganska artrik. Rödven, vårbrodd, ängshavre, kruståtel och fårsvingel är några av de vanligaste gräsen. Örtfloran verkar något utarmad, men flertalet betesmarksarter

gulmåra, johannesört, liten blåklocka, trift, bockrot, åkervädd, fingerört, backsippa, backtimjan, backglim och käringtand.

❼ Blandlövskog av gräsrik typ

Igenvuxen hagmark (Oxhagen) som numera har karaktär av lövskog. Trädskiktet i området är mycket variationsrikt. Grunden i beståndet är de gamla, vidkroniga ekarna, ofta uppemot 200-250 år gamla. Sammanlagt finns här ett drygt tjugotal sådana ekar. Vid sidan av dessa växer ett yngre trädskikt av bland annat ask, asp och lönn. Buskskiktet i skogen är ofta mycket tätt och består främst av lövuppslag av ek, ask och fågelbär. Hasselrika partier förekommer i lite lågläntare delar. Markfloran är ofta gräsrik, ibland dominerar gräs som rödven, hundäxing och ängsgröe, ibland tuvtåtel. Vissa delar av skogen hålls öppna genom röjning och slåtter. Dessa delar används som discgolfbana.

❽ Ekskog av gräsrik typ

Mindre skogsdunge på en stenig backe i Södra gärdet. Ekarna i skogen har en ålder på runt 100 år. Enstaka av dessa är betydligt äldre. Viss inblandning av yngre lönn och rönn förekommer. Det glesa buskskiktet består av fläder, lönn, rönn, fågelbär och en del enbuskar. I de lite öppnare och ljusare delarna är markfloran gräsrik och utgörs av arter som rödven, hundäxing och kruståtel. Örtinslaget är ofta litet. Huvuddelen av skogen saknar nästan helt fältskikt. Enstaka arter förekommer, exempelvis getrams, nagelört, löktrav och lundgröe.

¹¹ Nilsson, Lennart, 2006.

9 Öppen gräsmark

Öppna och klippta gräsmarker på tidigare åkermarker. Floran är gräsdominerad och innehåller bara ett fåtal örter som maskros, rölleka, näva och svartkämpar. På lite torrare delar är markvegetationen något artrikare och där växer arter som liten blålocka, gulmåra, åkervädd och rödklöver. Allén som löper i sydvästlig riktning är numera mycket utglesad och utgörs främst av lönnar.

10 Gräsmark av rödvenhed-typ

Kvarnbacken. Fårbetat höjddparti med gräsdominerad flora. Området är helt trädöst frånsett några enstaka träd utmed muren i söder. Markfloran är gräsrik och domineras av rödven och fårsvingel. Vanliga örter som växer här är ängssyra, rölleka, liten blålocka och tift.

11 Ekhage av fårsvingel-typ

Hagen har ett glest trädskikt främst bestående av ek, varav några mycket gamla. Enstaka äldre oxel växer också här. Över hela området växer gamla fläderbuskar. Stora delar av hagen har en ganska tät grässvål, men vissa delar är tydligt gödslingspåverkade. Markfloran utgörs av växter som fårsvingel, gulmåra, fingerört, svartkämpar och ängssyra. Idag är hagen mycket välbetad frånsett delarna med täta bestånd av brännässlor.

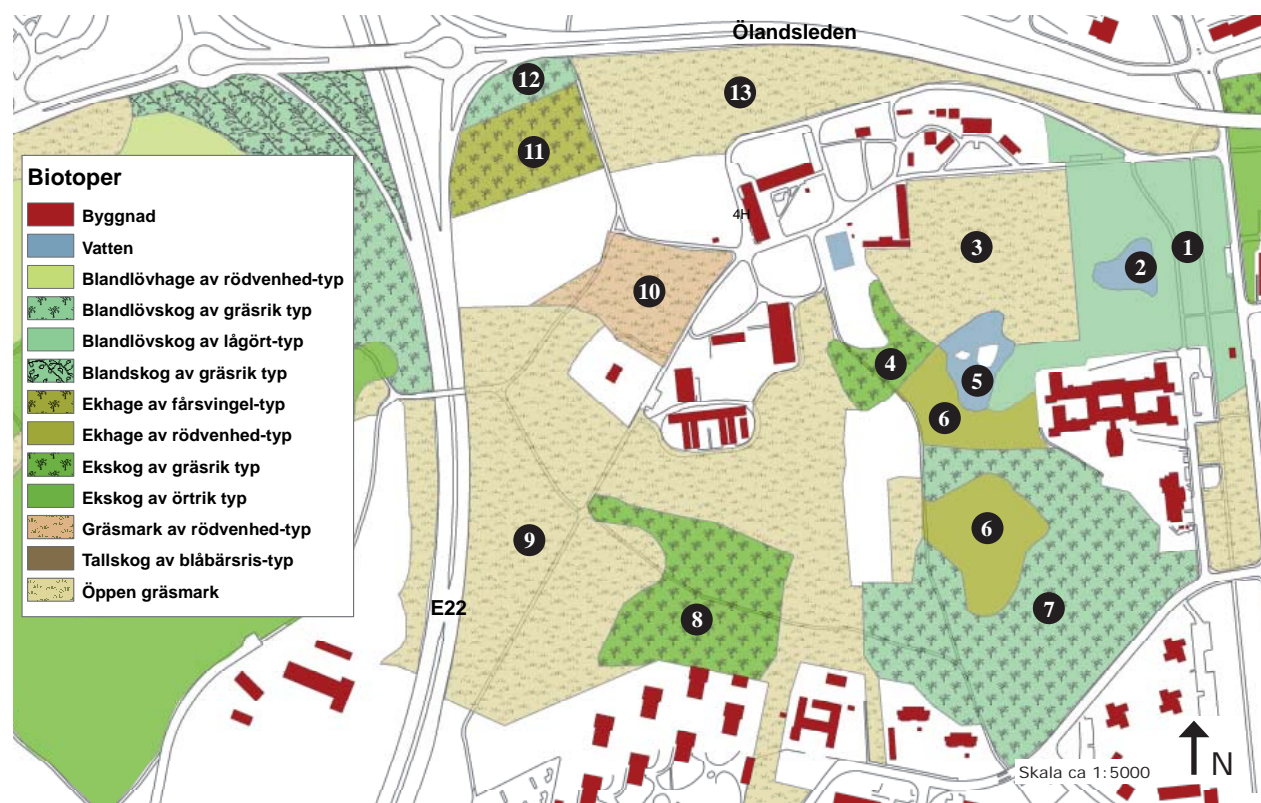
12 Blandlövskog av gräsrik typ

Yngre, tät lövskog främst av björk och sälg. Huvuddelen av träden förekommer i form av stubbskott. Markvegetationen är högvuxen och domineras av olika gräs. Till de vanligaste

växterna hör hundäxing och småborre.

13 Öppen gräsmark

Den östra delen består av klippta gräsytor med enstaka träd här och var. Flertalet växer utmed vägen upp mot Skälby och flera utgör troligen rester av den gamla allén. Betesmarken har en gödslingspåverkad flora med rikligt av krusskräppa och pilört.

Figur 33. Karta över Skälby park som visar de olika biotoperna.

Hagmarken i den sydöstra delen av parken

I naturinventeringen framkom att den gamla hagmarken (nr 6 och 7) i den sydöstra delen av parken är artrik med ett varierande trädskikt och ekar uppemot 200 år gamla, ett varierande buskskikt av bland annat en och slån, en rik markflora bestående av bland annat gräsarterna rödven, vårbrodd, ängshavre, kruståtel och fårsvingel samt örter som solvända, gulmåra, johannesört, liten blåklocka, trift, bockrot, åkervädd, fingerört, backsippa, backtimjan, backglim och käringtand.

Ovan beskrivna arter är sådana som gynnas av hävd. Ekstam och Forshed delar i sin rapport "Om hävden upphör" in arterna i olika kategorier, a, b, c och d, beroende på hur de reagerar när hävden upphör.

Arter i kategori a ökar i mängd eller är relativt oförändrade under det första och andra året utan hävd men de minskar eller dör ut efter tre till fem år utan hävd. Arter i kategori b ökar i mängd eller är relativt oförändrade under de fem första åren utan hävd men de

minskar eller dör ut efter 10 till 15 år utan hävd. Arter i kategori c ökar i mängd eller är relativt oförändrade under de 15 första åren utan hävd men de minskar eller dör ut efter 25 till 35 år utan hävd. Arter i kategori d ökar i såväl en tidig fas som en mellanfas och en sen fas. Ännu efter 25 till 35 år utan hävd ökar de i mängd.¹²

På det valda området i Skälby återfinns örterna solvända, gulmåra, johannesört, liten blåklocka, trift, bockrot, åkervädd, fingerört, backsippa, backtimjan, backglim och käringtand.¹³ Dessa arter hamnar under kategorierna b respektive c. Gemensamt för de flesta av arterna är att de trivs i full sol, i något sur och kvävefattig jord. De klarar hårt bete och är mer gynnade av bete än av ängsskötsel. De minskar kraftigt efter ett tag och till slut dör de utan skötsel.¹⁴

För att behålla de ovan beskrivna arterna krävs att man sköter marken antingen genom slåtter eller med betande djur.

Olika betesdjur påverkar mark, vegetation och fauna på olika sätt. Nötkreaturen är att föredra då de ger den rikaste biologiska mångfalden och orsakar obetydliga skador. Fåren är finsmakare som går hårt åt delar av fältskiktsfloran. Det är viktigt att undvika för stort eller för litet betestryck. Hästbete skapar gräsytor som liknar golfgreenar och äter även bark på lövträd och kan på så sätt döda träden.¹⁵

*"Hagmarkerna måste betas, något realistiskt alternativ finns inte. Betesdjuren skapar och sköter betesmarksmiljön. De håller miljön öppen och skapar förutsättningar för en rik och biologisk mångfald. Betesdjuren är våra bästa och mest kostnadseffektiva landskapsvårdare."*¹⁶

Flora och fauna

På naturbetesmarker finns mycket stora flora- och faunavärden. En attraktiv struktur är undervegetation bestående av relativt höga örter och lågbuskvegetation som inte är alltför tät. Dessa ger skydd och föda åt insekter, markfåglar och däggdjur. Ett buskskikt med både höga och låga bestånd ger en bra biotop för många småfåglar. Höga och gamla träd främjar fåglar, fladdermöss och trädlevande insekter. Äldre träd har ofta ihålligheter som utnyttjas av hålhäckande fågelarter och fladdermöss. Tillgång till vatten är mycket viktigt, framförallt för den högre faunans livsbetingelser. Vatten är nödvändigt för groddjurens, många insekters och vissa fåglars fortplantning. Vattensamlingar med grunda stränder är lämpliga för många djur och mest gynnsamt för åtskilliga djurarter om stränderna är betade ända ut i vattnet.¹⁷ Under mina besök i parken har jag noterat att det finns ett rikt fågelliv och då framförallt omkring de stora slånbuskagen som finns i den sydöstra delen av parken.

¹² Ekstam, Urban, 1997, s. 23.

¹³ Nilsson, Lennart, 2006.

¹⁴ Ekstam, Urban, 1997, s. 50-93, 106-109.

¹⁵ Rydberg, Dan, 2004, s. 76.

¹⁶ Rydberg, Dan, 2004, s. 76.

¹⁷ Gustavsson, Roland, 1994, s. 51, 52, 55, 56.

Slutsats

Parken innehåller flera vegetationstyper varav somliga är mycket artrika. De artrikaste områdena är betesmarker samt områden som tidigare var betade. Förutom en rik flora och ett blandat buskskikt finns flera stora, gamla ekar. Området i det sydöstra delen av parken, som tidigare präglades av bete, har en stor variation av vegetationstyper, här återfinns lundmiljöer, pampiga ekar och torrare partier med stora slånbuskage. I dessa slånbuskage finns ett rikt fågelliv.

För att bibehålla artrikedomen krävs bete. Får skulle kunna vara ett lämpligt val men det krävs att betetrycket hålls på en lagom nivå då fåren går hårt åt delar av floran. För att gynna faunan är det viktigt att man bevarar ett buskskikt med både höga och låga bestånd samt gamla träd. Tillgången till vattensamlingar är nödvändig för vissa djur exempelvis groddjur, insekter och fåglar.

Brukarnas behov och rekreativa utbyte

I början av 1990-talet gjordes studier där man frågade folk om vilka kvaliteter som var viktiga i en park, vilka aktiviteter man sysselsatte sig med samt önskemål om framtida förändringar. Utifrån deras svar arbetade man fram åtta parkkaraktärer.¹⁸ Dessa studier resulterade i rapporten ”Om parkers betydelse” av Patrik Grahn och Gunnar Sorte och utvecklades vidare av Grahn och Ann-Margreth Berggren-Bärrings i rapporten ”Grönstrukturens betydelse för användningen” från 1995. I Grahns och Berggren-Bärrings studie omnämns de åtta parkkaraktärerna som vild, artrik, rymd, rofylld, viste, samvaro, allmänningen samt kultur/historia.¹⁹ Kalmar kommun väljer i sin grönplan att arbeta med de åtta parkkaraktärerna men kallar dem för upplevelsevärden.²⁰ Eftersom jag har valt att göra mitt examensarbete på Kalmar kommun väljer jag att använda mig av de upplevelsevärden som man använder i grönplanen när jag analyserar Skälby. I grönplanen står det att en stadsdelspark bör innehålla många upplevelsevärden eftersom de ska tillgodose ett stort antal människor. Upplevelsevärdena rofylld, artrik, rymd och

vild kräver ofta större ytor för att upplevas medan samvaro, kultur/historia, viste och allmänning ofta kräver mindre. När denaturpräglade, större karaktärerna förekommer ensamma kräver de en mer omfattande yta än om de uppträder tillsammans i samma park. Rofylld, artrik och rymd är karaktärer man gärna vill ha nära sin bostad. Upplevelsevärdena som Kalmar kommun använder sig av:²¹

1. Vild (det vilda)

Området ska verka vara opåverkat, naturen har tagit överhanden och stigar och vegetation upplevs ha uppstått på egen hand. Det ska vara tyst och lugnt och här kan man hitta en avskild plats och få en känsla av ensamhet med naturen. Vildheten kan ge en skrämmande känsla för vissa men har en mystik som ska locka till upptäcktsfärd. Det vilda kan upplevas även i den anlagda parken då den representeras av exempelvis snårliknande vegetation. I den vilda karaktären får inget se ut att vara anlagt av människan och till exempel folkliv, kiosker, fontäner hör inte hemma i denna karaktär.

2. Artrik (artrikedomen)

Artrikedomen syftar i första hand till naturlika miljöer men det viktiga är att det finns en mångfald av växter och djur så den botaniska trädgården finns också här. Vatten förhöjer egenskapen

3. Rofylld (rofylldheten)

Miljön ska vara lugn och ren. Platsen kan vara såväl kulturpräglad som naturlig, det viktiga är att besökaren inte störs av livliga aktiviteter eller buller. Den engelska parken med stora träd i gräsmatta kan ge den här känslan men även en tätare skogslik miljö. Det ska vara en plats att dra sig undan till, gärna med utblick över området. Karaktären är känslig för yttre faktorer såsom väder, årstider och andra besökare, så exempelvis minigolfbanor och lekutrustning hör inte hemma här.

4. Rymd (skogskänslan)

I naturmiljöer ska upplevelsen vara att träda in i en annan värld, att kunna röra sig länge utan att stöta på barriärer. Området ska kännas som en helhet och ha tydliga väggar, exempelvis en homogen skog. I parkmiljöer kan det karaktäriseras av en landskapspark men det viktiga är att den ger möjlighet till längre promenader. Det kan också handla om utblickar och vyer över landskap, fält, en större gräsmatta eller en strandremsa.

5. Samvaro (festparken)

Platsen är starkt kulturpräglad med rum för samvaro. Den ligger centralt, ofta med hårdgjorda ytor och utsmyckningar som fontäner och planteringar. Kan vara ett torg eller en samlingsplats i en större park med caféer och utrymme för scenuppträdanden och andra evenemang. Man vill inte ha platsen i

¹⁸ Grahn, 1991, s. 164-165.

¹⁹ Berggren Bärring, 1995.

²⁰ Kalmar grönstrukturplan, under konstruktion 2007.

²¹ Kalmar grönstrukturplan, under uppförande 2007.

sin närhet då den kan upplevas som stökig. Vatten i form av dammar och fontäner anses stärka karaktären.

6. Kultur/Historia (prydnadsvärdet)

Finns i både den kulturellt byggda miljön och i den naturlika. Upplevelsevärdet är ofta knutet till objekt som skulpturer och statyer, fornlämningar, kulturminnen och gamla träd, men även platsen i sig berättar en historia och kräver inte att vi känner till den

7. Viste (lekvänlighet)

Miljön är robust och är framförallt till för barn. De tillåts klättra, springa runt, leka och lämna egna avtryck i form av kojor. Ofta är vistet en halvöppen, gärna omsluten plats, med stora träd, buskar och gräsmattor. För att visa på platsens huvudfunktion kan här finnas permanent lekutrustning, djur och vatten är andra populära inslag.

8. Allmänningen (idrotten)

Även den här miljön måste vara tålig och ska ge upphov till liv och rörelse. Viktig är den skötta gräsmattan som kan nyttjas till exempelvis midsommarfester, demonstrationer, teater och idrott. Viktigt är att publiken har tillgång till en vindskyddad plats och möjlighet att gå in och värma sig i. Naturen hör inte hemma här. Gräsyterna ska vara välskötta och robusta.

Åtta upplevelsevärden tillämpade på parken

När jag inventerade parken med hjälp av de åtta upplevelsevärdena valde jag att gradera de olika värdena i fyra olika steg, ej utvecklat, något utvecklat, väl utvecklat och utvecklingsbart. Jag anser att alla värdena utom vild representerade i parken. I Kalmar grönpplan anser man att alla värdena förutom artrik finns representerade. Hur man bedömer dessa värden blir alltså en tolkningsfråga, därför väljer jag att under somliga upplevelsevärden resonera hur jag har tänkt.

Vild

Ej utvecklat

Hela parken är starkt präglad av bete och man ser tydligt människans påverkan.

Utvecklingsbart

De delar av grönområdet väster om parken som inte är hagmark, skulle kunna inrymma den här egenskapen.

I Kalmar gröstrukturplan väljer man att tolka upplevelsevärdet vild så att man kan uppleva det i den anlagda parken i form av exempelvis snårliknande vegetation. Det viktiga är att det inte verkar anlagt. Man skulle kunna låta de delar av en park som inte är skötta hamna under den här kategorin men det gör inte jag i min inventering. Min

uppfattning är att vild innebär mycket mer än bara snårliknande vegetation, det krävs att hela miljöer känns vilda. Exempel på en sådan miljö, som i allra högsta grad är anlagd, är olika delar i Göteborgs botaniska trädgård där man återskapar miljöer som av många skulle betraktas som vilda. Jag väljer att låta vild hamna under ej utvecklat eftersom jag tycker att den karaktären inte hör hemma i en miljö som är så starkt präglad av sin historia som hävdad mark.

Figur 34. Karta över Skälby park samt grönområdena Fölehagen och Brukshagen, området med vild karaktär i Fölehagen är markerat.

Artrik

Väl utvecklat

1. Den gamla hagmarken i söder har en artrik flora (figur 36). Eftersom många av arterna är beroende av bete eller slåtter krävs åtgärder på vissa ställen för att bibehålla den rika floran.
2. Växthuset (figur 35) med sina exotiska växter bidrar till artrikedomen.
3. Kolonilotterna innehåller också artrikedom.

Utvecklingsbart

Egenskapen hamnar under kategorin väl utvecklad men hade kunnat förstärkas med mer utvecklade bryn och tillvaratagande av dammarnas strandzoner.

2 Figur 35. Växthuset

3 Figur 36. Backsippor

Figur 37. Karta över Skälby park där artrika områden är markerade.

Rofylld

Något utvecklat

Parkens lantliga prägel gör att den känns väldigt rofylld, samtidigt är det bullerstört eftersom trafiken alltid är närvarande. Framförallt den södra delen, där det inte pågår så många aktiviteter, har en rofylld prägel så som i:

1. Minneslunden för smådjur.
2. Området vid ruddammen (figur 38).
3. Den gamla hagmarken med inslag av gläntor (figur 39) som bildar små rum.

Utvecklingsbart

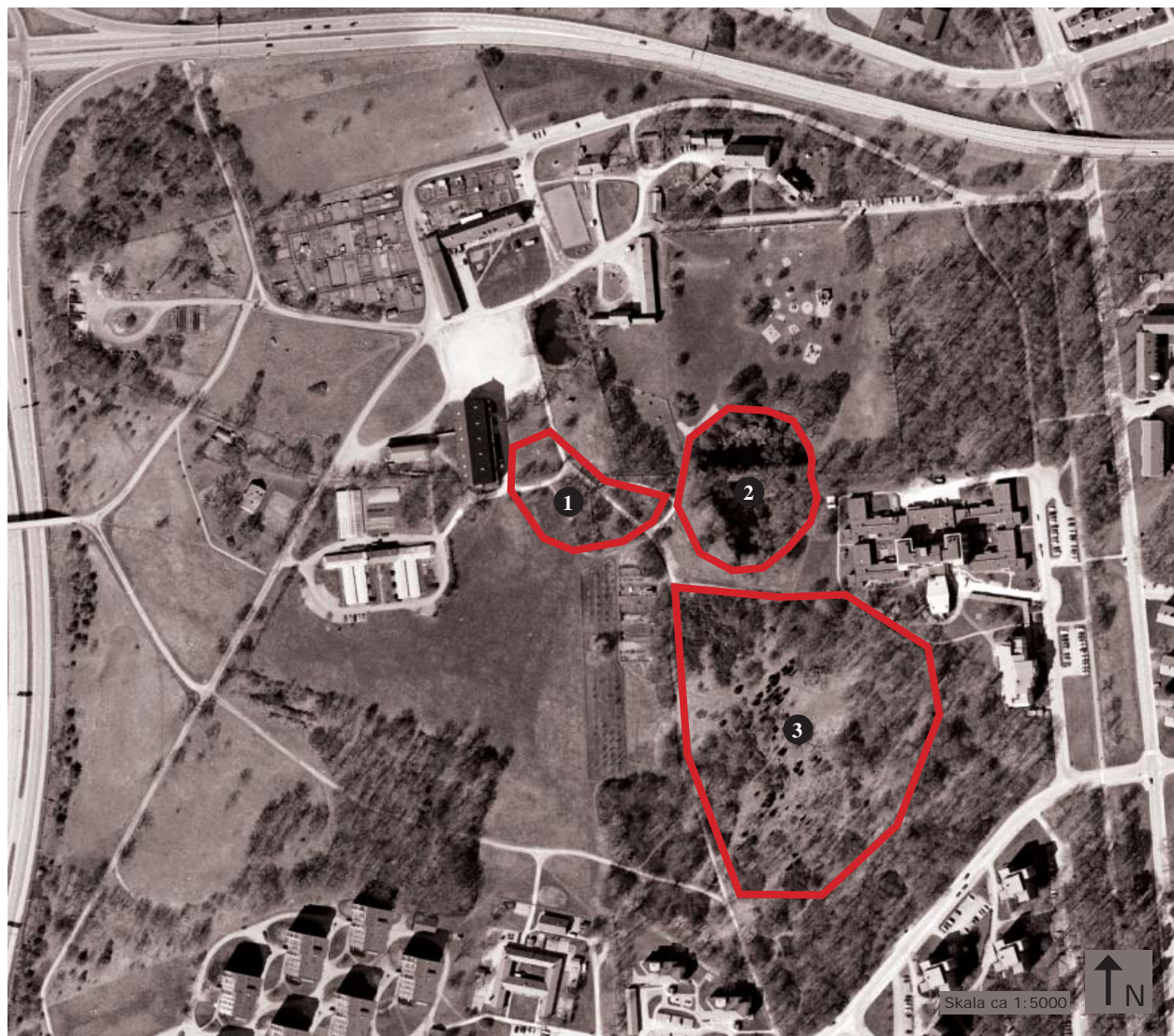
Minska bullret genom att göra bullerskydd mot de stora trafiklederna. Upplevelsevärdet skulle kunna förstärkas med fler platser med sittmöjligheter.

2 Figur 38. Ruddamm.

3 Figur 39. Glänta i den gamla hagmarken i sydost.

Figur 40. Karta över Skälby park där rofyllda platser är markerade.

Rymd

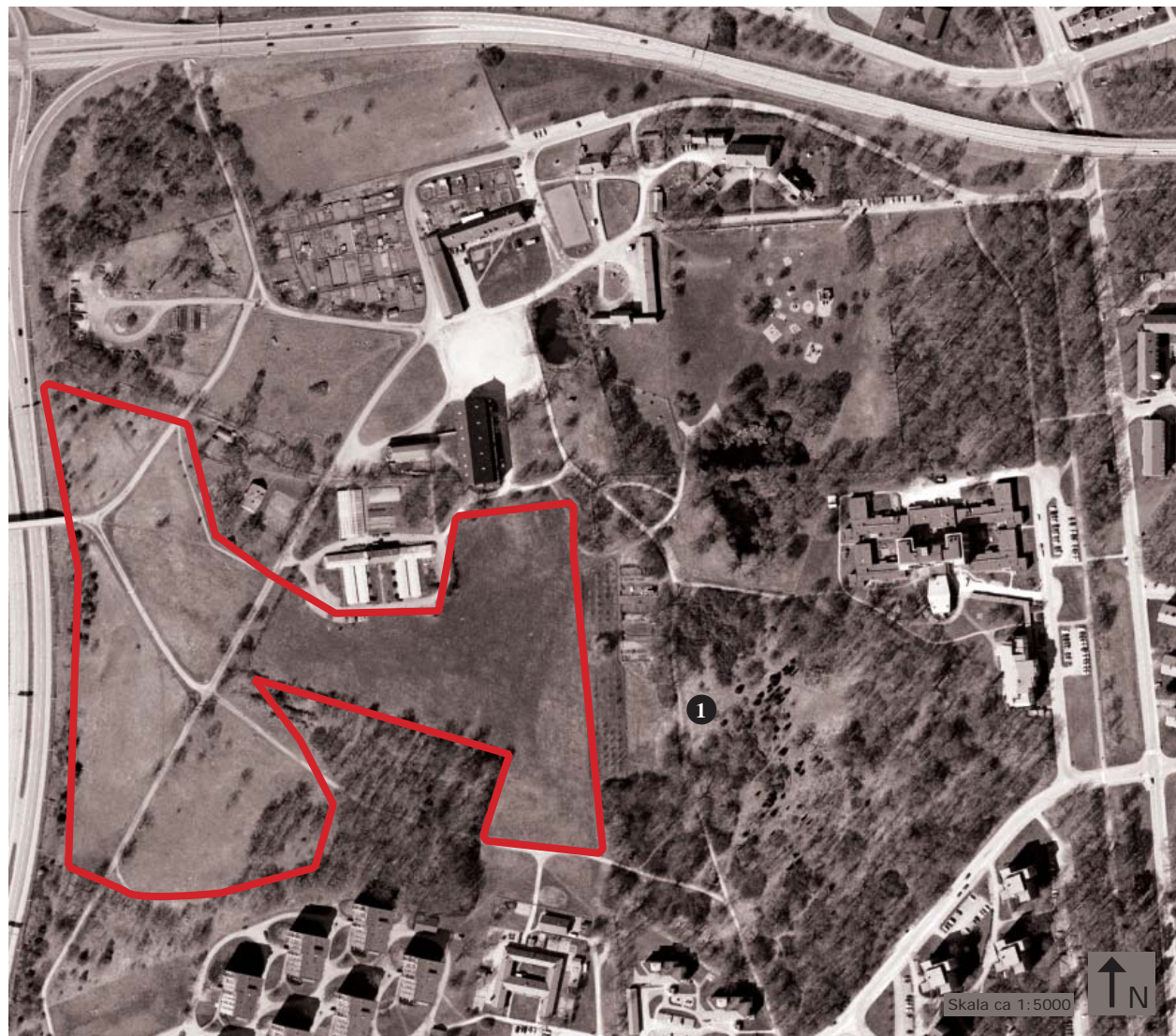
Väl utvecklat

Egenskapen hamnar under kategorin väl utvecklat då parken verkligen ger intrycket av att kliva in i en värld helt skild från det moderna Kalmar. De gamla åkermarkerna har kvar sin form och ger möjlighet till utblickar. Ytan framför växthuset ger intressanta utblickar över bostadsområdet Oxhagen.

Angående upplevelsevärde rymd kan man fundera på var gränsen går mellan en positiv upplevelse och något som bara är rymligt. Ger utblickar över gräsmattorna på parken positiva upplevelser, som det ger att blicka ut över exempelvis havet?

1 Figur 41. Vy mot den öppna gräsytan framför växthuset.

Figur 42. Karta över Skälby park där de stora öppna ytorna är markerade.

Samvaro

Väl utvecklat

Egenskapen är koncentrerad till den nordöstra delen av parken. Här finns alla byggnaderna som rymmer bland annat 4H (figur 44) och ett litet café. Djur som getter, kaniner, hästar och fåglar finns samlade här. Här hålls även evenemang som Springbreak, cirkus (figur 43), valborgsmässofirande, midsommarfirande, kyrkans dag, Skälbydagen

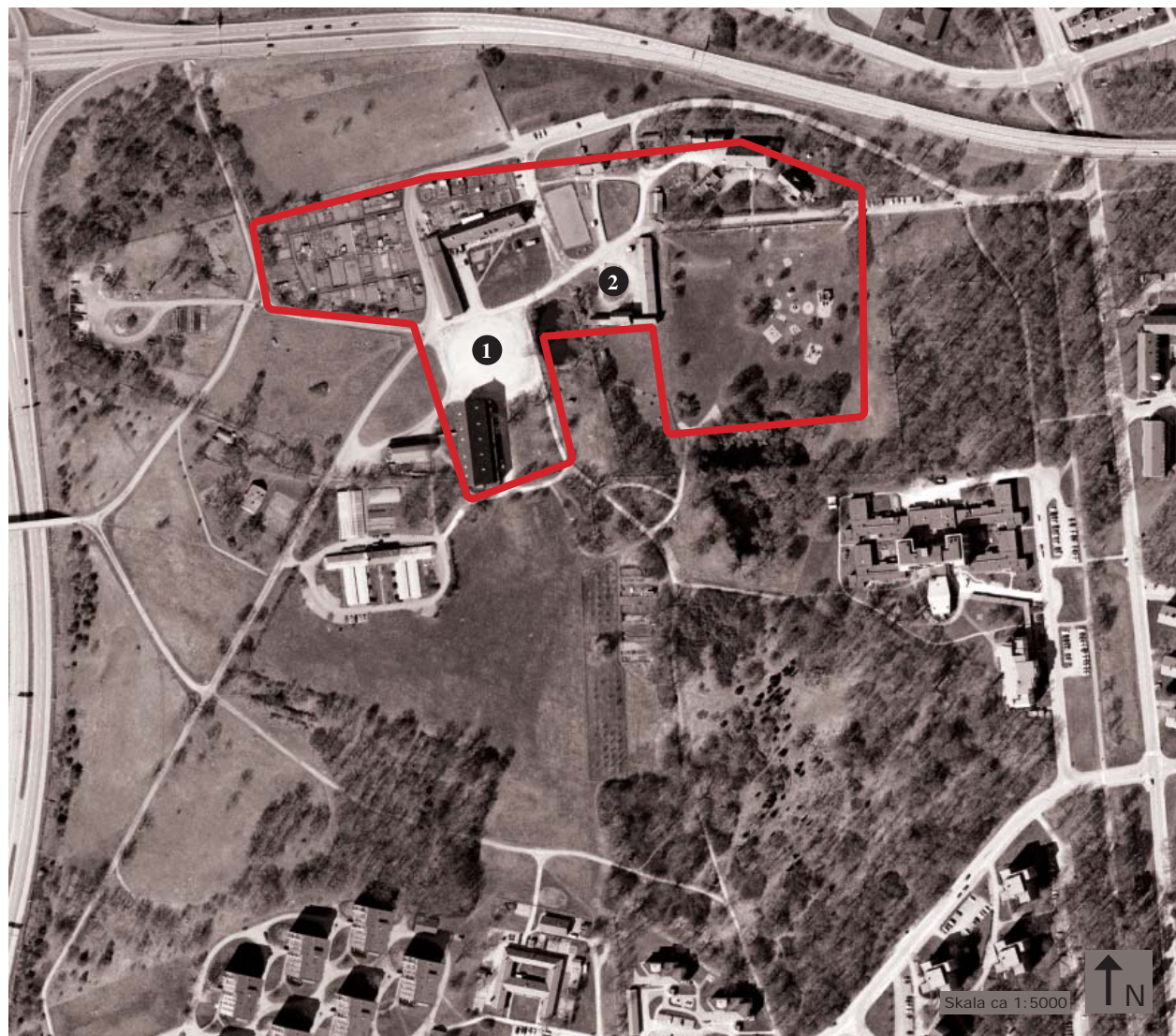
42

1 Figur 43. Cirkus

2 Figur 44. 4H

Figur 45. Karta över Skälby park där den yta där det pågår mest aktiviteter är markerad.

Kultur/historia

Väl utvecklat

Hela Skälby är ett kulturlandskap. Egenskapen finns väl representerad i de betesmarker, byggnader, stenmurar och dammar som berättar om parkens historia. Den gamla stensatta vägen och allén är andra exempel. Dock håller allén på att försvinna då man har tvingats ta ner en hel del träd på grund av sjukdom.

1 Figur 46. Herrgården

2 Figur 47. Gammal stensatt väg

Figur 48. Karta över Skälby park, hela parken genomsyras av kulturhistorien.

Viste

Väl utvecklat

Parken har en robust miljö, här finns stadens största lekplats och 4H har flera sorters djur som man kan titta på och i vissa fall besöka.

1. Lekplatsen (figur 50) i den nordöstra delen består av utrustning som är utplacerad på en öppen gräsyta. Utrustningen är påkostad och består av flertalet lekredskap. På 4H-gården kan man klappa djuren och i vissa fall gå in till dem.

2. Denna plats (figur 51) används som pulkabacke på vintern. Barnen leker också vid stenarna på toppen av backen.

3. I det sydöstra hörnet av parken finns ett par trädkojor (figur 52) som visar på att det här området används till lek.

Utvecklingsbart

Lekmiljöer för äldre barn som inspirerar till barns upptäckar- och skaparlust.

Upplevelsevärde hamnar under väl utvecklat men lekmöjligheterna kan förbättras. Man kan tycka att leken är väl utvecklad eftersom lekplatsen är stor, påkostad och välbesökt, men jag tycker att det även bör finnas miljöer där barnen i närområdet kan ha friare lekar som kojbyggen. Det finns spår av kojbyggen men de är inte många. Kanske upplevs området för otryggt (se kapitlet om trygghet) för att barnen ska våga vistas i skogspartierna

Figur 49. Karta över Skälby park där områden där det förekommer specifika lekaktiviteter är markerade.

1 Figur 50. Lekplatsen

2 Figur 51. Pulkabacken

3 Figur 52. Trädkoja i den gamla hagmarken

Allmänningen

Väl utvecklat

1. Stor grusyta och hage som man använder vid midsommar- och valborgsmässofirande.
2. Gräsyta där det står ett fotbollsmål (figur 53).

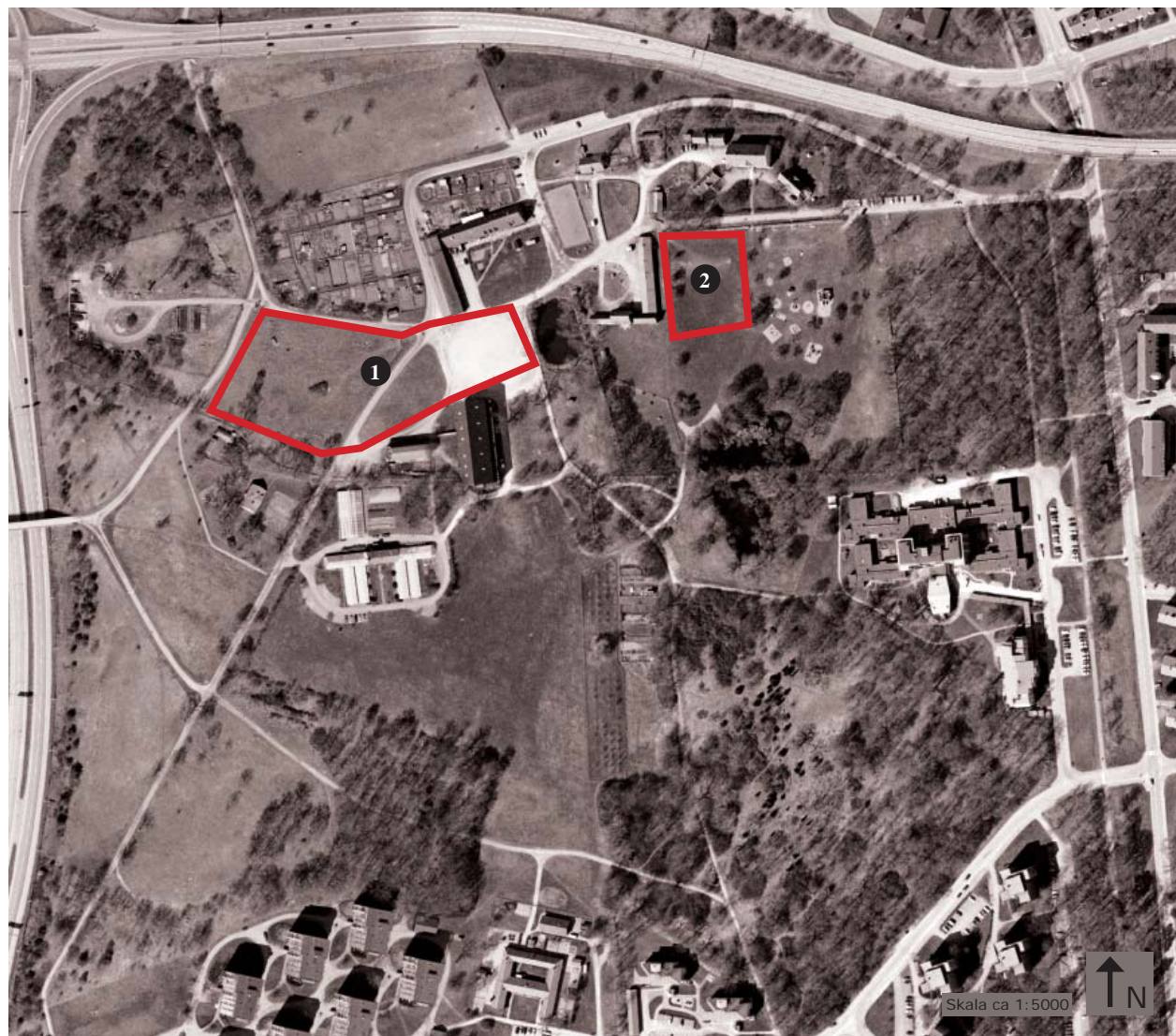
Skälby saknar den plana, välskötta gräsplanen vilket är viktigt för lek och idrott.

Utvecklingsbart

Under mötena med Oxhagsskolan har det framkommit att barnen saknar en stor plan gräsyta som kan nyttjas till exempelvis fotboll och brännboll. Intill lekplatsen finns ett fotbollsmål men det är ingen plan yta. Parken har inte någon plan välskött gräsyta, vilket är

Figur 53. Fotbollsmål vid lekplatsen framför herrgården

Figur 54. Karta över Skälby park där cirkusplatsen, platsen där man firar Valborg och Midsommar (1) samt gräsytan med fotbollsmål (2) är markerade.

Slutsatser om de åtta upplevelsevärdena

Alla upplevelsevärdena utom vild tycker jag finns representerade i parken men det upplevelsevärdet kan kompletteras av grönområdet väster om bron. Eftersom nästan alla upplevelsevärdena finns representerade kan parken tillfredsställa många behov och fungera bra som stadsdelspark. Många av upplevelsevärdena såsom artrik och rofylld kan förstärkas genom att man tar tillvara eller utvecklar olika områden av parken.

Det fler av upplevelsevärdena har gemensamt är att de är starkt knutna till parkens lantliga karaktär såsom de gamla hagmarkerna med sin rika flora och fauna, de öppna ytorna som tidigare var åkermark, de kulturhistoriska spåren som genomsyrar parken samt den robusta miljön med djurhållning som lämpar sig för lek. Här spelar 4H en stor roll för att bibehålla dessa upplevelsevärden. Genom sin existens kan en del av lantgårdens gamla funktioner vara kvar och parkens historia leva vidare. Parkens form och den flora och fauna som finns i hagmarkerna är beroende av djurhållning.

Olika grupper rekreativa utbyte

Skälbyparken ligger i närområdet för drygt 10 000 människor. Det är ett grönområde vars storlek tillåter något längre promenader i en lantlig miljö. Den rogivande karaktären kontrasterar mot stadens hektiska tempo. Oxhagsskolan och Topasen, som ligger alldeles intill parken, använder parken dagligen i sin undervisning. De boende på Oxhagshemmet har den lummiga parken alldeles utanför fönstret.

Rekreation - stärkande vila, avkoppling och förströelse²²; lugn och ro, återhämtning²³

Fysisk aktivitet²⁴

En stillasittande livsstil med övervikt som följd och en ökning av stressjukdomar har blivit ett allt större samhällsproblem. I samband med det får friluftslivet en viktigare betydelse för folkhälsan. För denna kravlösa fysiska aktivitet har parker och grönområden viktiga funktioner samtidigt som de bidrar till positiva hälsoeffekter såsom förbättrat humör och välbefinnande, minskad stress och stärkt immunförsvar. Svenska myndigheter enades

2001 om en rekommendation på 30 minuters fysisk aktivitet på minst en måttlig intensiv nivå varje dag. ”Alla individer bör, helst varje dag, vara fysiskt aktiva i sammanlagt minst 30 minuter. Intensiteten bör vara åtminstone måttlig, till exempel rask promenad. Ytterligare hälsoeffekt kan erhållas om man utöver detta ökar den dagliga mängden eller intensiteten.”

Promenadens betydelse

Rapporten ”Landskapets upplevelsevärden – vilka är de och var finns de?” syftar till att ta reda på vad som är viktigt för människor när de vistas ute och hur efterfrågan ser ut på olika typer av kvaliteter. I rapporten framkommer att den främsta anledningen till utevistelse är rekreation och återhämtning. De vanligaste aktiviteterna var promenader och att njuta av natur- och kulturmiljöer.²⁴ Miljöpsykologerna Marianne och Rikard Küller, liksom miljöpsykologen Ulla Jergeby och landskapsarkitekten Ulla Berglund, har i sina studier om äldre människors utevistelser även de funnit att promenaden, och då framförallt i nyttoändamål, är den vanligaste aktiviteten.²⁵ Patrik Grahn har i sina studier sett att tillgången till en park där man kan promenera regelbundet kan ge positiva hälsoeffekter såsom bättre sömn, mindre huvudvärk och mindre värk i rygg och nacke. Det är viktigt att grönområdet är nära, helst ska man kunna nå det inom 6-7 minuter.²⁶

Rekreativa kvaliteter

I ”Landskapets upplevelsevärden – vilka är de och var finns de?”, redovisas en enkätundersökning där man bland annat frågade vilka kvaliteter människor efterfrågade i olika typer av grön-, natur-, och kulturpräglade områden. Resultatet visade att det finns ett behov av ”ostörda, naturpräglade områden där man har möjlighet att återhämta sig i en vacker natur, fascinerar, och kan vara trygg och känna lugn och ro”. Betydligt lägre prioriterades ”motionsspår, rast- och sittplatser, parker med lekredskap, fontäner, bollplaner och statyer”. Service var något viktigare för dem som bodde i närheten av stadskvarter. Parkmiljöer, lekredskap och bollplaner var viktiga för boende nära villaområden och rast- och sittplatser uppskattades mer av äldre än yngre. Iordningställda parker med exempelvis statyer och fontäner var inte lika viktiga som naturpräglade miljöer. Dessa prioriteringar kan i viss mån bero på att medelåldern bland de svarande var hög och att de flesta hade vuxna barn. Upplevelsen av växter och djur i sin naturliga miljö gav välbefinnande och det vilda prioriterades högre än det anlagda. Mycket viktigt för välbefinnandet var en bullerfri miljö. Trygghet i en välskött miljö var mycket viktigt för dem som bodde i en stadsmiljö.²⁷

²² Bonniers svenska ordbok, 1996.

²³ Karlskrona: Boverket, 2007, s. 13.

²⁴ Schäfer Elinder, Faskunger, 2006, s. 17,114.

²⁵ Karlskrona: Boverket, 2007, s. 3, 32.

²⁶ Küller, Küller, 1994, s. 33, Berglund, Jergeby, 1989, s. 33.

²⁷ Olsson, 1998, Grahn, s. 93.

²⁸ Karlskrona: Boverket, 2007, s. 17,18, 28-30.

10 kvaliteter som de svarande tyckte var viktigast att ha i grönområdet i närheten av bostaden, arbetsplatsen eller skolan.

- Vackert
- Möjlighet att bli uppiggad och bättre till mods
- Möjlighet att bli lugnad och avspänd som motvikt till arbetet
- Att det är städat
- Trygg och säker miljö
- Fritt från buller
- Växter och djur i naturlig miljö
- Möjlighet att hålla sig i trim och att vara frisk
- Naturartat område
- Lugn och fridfull karaktär²⁹

I Berglund och Jergebys studie var sinnesupplevelser som dofter, färger och andra synintryck samt ”naturljud” viktiga, oavsett om man är ute för nytta eller nöje. Kommentarer i intervjuerna handlar om naturupplevelser, träd, grönska och blommor. Det ska vara städat och naturen ska vara omväxlande. Andra önskemål är att det är lugnt och avskilt, framförallt från trafik men samtidigt vill man se hus, speciellt gamla hus med kulturvärde.³⁰

I en senare studie får en intervjugrupp välja vilka av följande egenskaper som är viktiga för platser i staden som används för avkoppling och rekreation: att det är vackert, att det finns tillfälle till fysisk träning, att man möter andra människor, att platsen är öppen så man syns, att man får vara ifred, att det är bekvämt att ta sig fram, att det finns bekväma sittplatser. Skönhetsaspekten var viktig för flest personer. Det är också viktigt att det är bekvämt att ta sig fram. Möten med andra människor, bekväma sittplatser samt att man får vara ifred har ungefär samma svarsfördelning och kommer som nummer tre i svarsrangordningen.³¹

Äldres utevistelser

När de äldre är utomhus väljer de platser där de är i närheten, men samtidigt på avstånd, från andra människor. De vill snarare iaktta än delta. Berglund och Jergebys har i sin studie inte mött någon tendens att pensionärerna vill isolera sig för att de önskar sig en egen

del i parker, utan snarare vill de vara på avstånd men samtidigt synas och se och kunna välja själva när de vill delta. Möjligheten att kunna iaktta aktiviteter från fönstret är uppskattat. Många har av hälsoskäl svårt att lämna sin bostad och då kan en omväxlande och tilltalande utsikt med grönska vara det som avgör om man trivs där man bor. Att det finns en gård eller park i nära anslutning till bostadsområdet är alltså viktigt för den här gruppen. I studien framkom att de äldre uppskattade sittplatser utmed gångstråk med överblick över parken, något vackert att titta på och en ren och välskött miljö.

Faktorer som påverkade utevistelsen var följande

- Hemkänsla, identifikation med den nära och den offentliga miljön i stadsdelen
- Sällskap av någon eller tillgång till platser där det är möjligt att se och möta människor
- Att kunna och att orka vistas ute
- Trygghetskänsla, säkerhet, att våga
- Tillfälle att uppleva skönhet, dofter, färger
- Att kunna ta sig iväg

Faktorer som kan leda till att äldre undviker att gå ut är rädslan för att ramla, och att bli påkörd av en bil, moped eller cykel. Kuperad terräng kan vara besvärlig och det behövs sittplatser längs promenadstråk.³² Andra mer fysiska hinder är hög ålder och dålig hälsa.³³

²⁹ Karlskrona: Boverket, 2007, s. 18.

³⁰ Berglund, Jergeby, 1989, s. 38.

³¹ Berglund, Jergeby, 1992, s. 71.

³² Berglund, Jergeby, 1989, s. 30-32, 35-37, 61, 84-86.

³³ Küller, Küller, 1994, s. 29.

Barns utevistelser

Yngre barn (åtta år) vistas oftast i bostadsområdet, på gården och i naturområden om det är inom synhåll från bostadshuset. De leker i områden där det finns möjlighet till social kontakt, finns det inte några andra barn att leka med ute, stannar de hellre inne. Typiska aktiviteter som barnen ägnar sig åt är att cykla, gunga, springa, klättra sparka boll samt rollekar. Ofta använder de gräsytor och buskage för skapande lek med löst material.

Äldre barn (elva år) ägnar sig åt aktiviteter längre från närmiljön och som kräver större ytor. De söker sig också i högre grad till platser med speciell utrustning som basketkorgar och fotbollsmål. De föredrar också oftare att ägna sig åt inomhusaktiviteter och att vara på fritidsgårdar.

Barnen undviker platser som är trafikerade, har öppet vatten och platser där det finns risk att stöta på missbrukare. En i övrigt attraktiv plats undviks om den inte känns säker. Vid promenader undviker man den täta skogen, man vill ha uppsikt framåt, bakåt och åt sidorna. Det är gångstråken som används och man är framförallt intresserad av vad som finns utmed vägen, exempelvis platser som en äng eller lekplats, där man kan stanna till.³⁴

³⁴ Berglund, Jergeby, 1989, s. 22, 23, 79, 80.

³⁵ Kartorna delades ut av Madeleine Svanström till de ansvariga för respektive klass efter samråd på ett av mötena på Oxhagsskolan.

Tillgängligheten i parken

Det gångsystem som löper genom Skälby är mer funktionellt än rekreativt. Vägarna binder ihop olika målpunkter som herrgården, 4H, skolan, Oxhagen och Fölehagen, men det saknas vägar där man ur ett rekreativt perspektiv kan uppleva de olika miljöerna som finns i parken. Till exempel är den spännande miljön vid ruddammen inte tillvaratagen, där är det bete idag. I den artrika hagmarken i sydost finns det upptrampade stigar, men de är inte anlagda så att man kan ta sig fram med rollator eller rullstol. Den gamla genbanken med äppelträd skulle kunna användas. Trots att äldreboendet Oxhagshemmet ligger i parken är inga av vägarna handikappanpassade. Det viktiga stråket som löper från 4H till Oxhagsskolan har en historisk stensättning av kullersten så där är det nästintill omöjligt att ta sig fram med rullstol eller rollator. Ett alternativ till den vägen behövs.

Oxhagsskolan och Topasens användning av parken

Oxhagsskolan och förskolan Topasen är de barnverksamheter som ligger närmast parken. De här barnen är en viktig målgrupp då de tillbringar hela dagen i området, både i skolan och på fritiden. De olika klasserna och avdelningarna har fått berätta och visa på karta vilka delar av parken de använder och hur ofta.³⁵

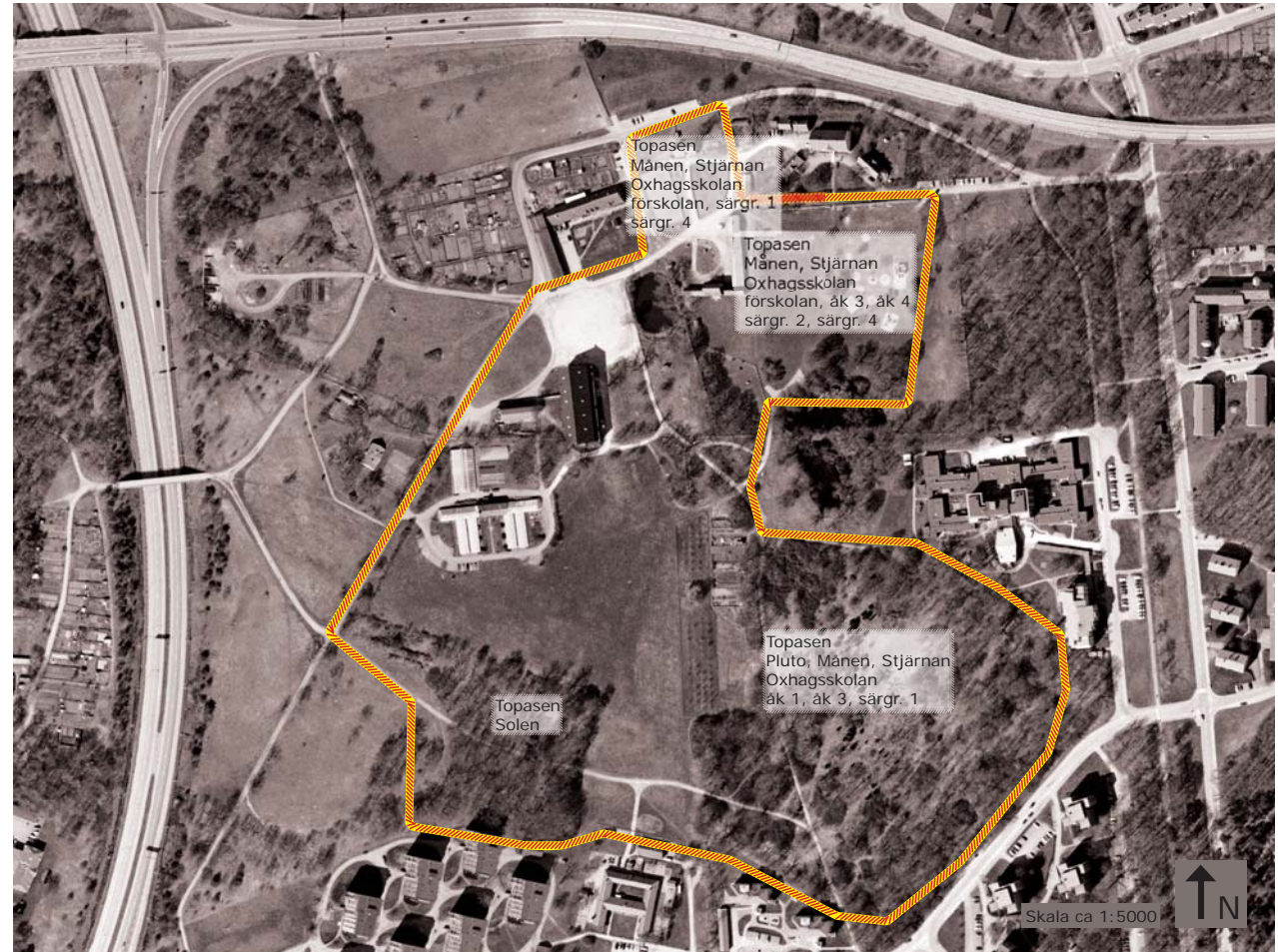
De lägre årskurserna på Oxhagsskolan

använder parken ca en gång i veckan i undervisningen, till naturstudier, och besöker även lekplatsen och djuren. Årskurs fyra promenerar runt parken ungefär två gånger i veckan. Årskurs fem och sex använder parken några gånger per termin vid utegympan då de orienterar, har idrottslekar och promenerar. Fritids har en skogsklubb som är en gång i veckan.

Särskolan använder parken ett par gånger i månaden då de studerar naturväxlingarna, hälsar på djuren och besöker lekplatsen. Topasen är i parken ett par gånger i veckan, man använder parken mest sommartid och går då till lekplatsen och tittar på djuren. Även skogen och dungarna närmast förskolan används då man tittar på naturens skiftningar och låter barnen leka bland stenarna.

Delar av parken som Oxhagsskolan och Topasen använder i sin undervisning

De delar av parken som Oxhagsskolan och Topasen använder i sin undervisning finns inom den röda markeringen. De ansvariga för klasserna på Oxhagsskolan respektive Topasen ombads att rita på en karta vilka delar av parken de använder. Alla ritade inte in på kartan var de vistas utan beskrev med ord. Markeringarna på kartan (till höger) redovisar därför både svar från kartor och vad jag kan tolka utifrån skrivna svar.

Figur 55. Karta över Skälby park där området som Oxhagsskolan och förskolan Topasen använder är markerat.

Tryggheten i parken

Barnen på Oxhagsskolan har jobbat med sin närmiljö (se stycket om trygghetsbefrämjande arbete på Oxhagsskolan). I det arbetet framkom att barnen känner sig otrygga i sina bostadsområden. Eftersom dessa bostadsområden ligger intill parken påverkar det deras användande av den. Representanter för 4H-gården påpekar också att barnen som vistas där känner sig otrygga när de går genom parken kvällstid.

Det går inte att skapa en till hundra procent trygg stad. Istället för att bara handla om kontroll och bevakning, bör trygghet bygga på att fler människor vill vistas i det offentliga rummet. ”En tillgänglig stad har bra cykel- och gångvägar, fungerande mötesplatser för olika samhällsgrupper och mellan olika samhällsgrupper.”³⁶

Otrygga kommunikationer

Grönska bidrar till en god stadsmiljö och har stor betydelse för människors hälsa och rekreation, men dessa miljöer kan kvällstid upplevas som hotfulla och otrygga och bli barriärer. Det som på dagen fungerar som fina naturvägar kan på kvällen upplevas som

skrämmande, det behövs då alternativa gena vägar, gärna med god skyltning. Många gång- och cykelvägar i parker är punktvis upplysta vilket resulterar i att fotgängare och cyklister är fullt synliga i varje ljuscirkel utan möjlighet att se omgivningen som är dold i mörker. För stark belysning kan också ha en bländande effekt. Dessa vägar används dagtid men i mörkret upplevs de som hotfulla och man väljer då en tryggare väg utanför parkområdet.

Cykelvägar ska bidra till en trafiksäker lösning, men trafikseparerade cykelvägar inbäddade i grönska kan leda till att man väljer bort dem på grund av otrygghet. Även gång- och cykeltunnlar, som också ska förbättra trafiksäkerheten, kan upplevas som otrygga. Ofta inramas tunneln av skymmande buskage och gör en tvär krök vid upp-/nedfarten så att man inte ser vad som väntar när man kommer ut ur tunneln. Dålig ljussättning kan också hindra sikten. Alternativet till att inte använda dessa vägar och tunnlar är att röra sig i den hårt trafikerade miljön man försökte undvika genom dessa åtgärder men resultatet blir en ökad risk att bli påkörd.³⁷

I rapporten ”Rädslans rum – trygghetens rum” intervjuades kvinnor om sin vistelse i det offentliga rummet. Nattetid valde kvinnorna bort stadsrum som upplevdes slutna, mörka, lummiga, trånga och obefolkade. Ofta är det inslag av grönska i stadsmiljön som skapar otrygga rum.

Öppna rum i en park upplevs ofta som trygga då de skapar fri sikt och flera möjliga utgångar. Ett slutet rum upplevs mer hotfullt då grönskan försvårar insyn och någon kan finnas där utan och synas samtidigt som utgångarna är färre. Även mitt på dagen kan ett slutet rum upplevas som hotfullt, exempelvis cykelvägar som kantas av högvuxen och skymmande vegetation och/eller är förlagda till glest bebyggda områden.³⁸

Tillhåll³⁹

I Sverige spelar ett relativt litet antal missbrukare och ungdomsgång en stor roll i diskussionen om trygg miljö. En del av de här problemen är reella, men en del av dem handlar helt enkelt om stadsbyggnad. Om stadens offentliga rum är fattiga på folk så syns problemen mer. Ett fåtal missbrukare i en folktom stadsdel är ett jättestort problem medan ett flertal missbrukare tillsammans med tusen andra inte är något problem. Bo Grönlund, arkitekt, tror att frågan om tillhåll, ungdomsgång och missbrukare är överdriven i Sverige. Det är ett uttryck för att det offentliga livet på gator och torg i allmänhet fungerar dåligt. Det fungerar dåligt även om inte missbrukarna är där. Orsaken till tillhåll är ofta brist på vanligt folk på grund av felaktig rumslig utformning. Problemet behöver tas tag i på ett annat sätt.

³⁶ Listerborn, 2000, s. 13.

³⁷ Andersson, 2002, s. 4-6, Listerborn, 2000, s. 37, 44, 51.

³⁸ Andersson, 2002, s. 4.

³⁹ Öberg, 2003, Grönlund, s. 118-120.

Tillhåll bildas lätt på en plats som är avskild från sin omgivning. Genom att koppla en plats till gatan där människor rör sig, får man en plats som är en del av gatulivet istället för att bli något bakom.

Tillhåll kan också orsakas av en medveten koncentration av folk med problem i vissa hus. Genom att koncentrera problemhushåll i ett område är det inte konstigt om man får problem med tillhåll på exempelvis den intilliggande lekplatsen. De boende behöver självklart någonstans att sitta, men människor andra än föräldrar till barnen på lekplatsen, kan upplevas som ett hot.

Befolkade rum, överskådlighet och en klar och väl sammanhängande rumslig struktur är viktig för tryggheten. Ett väl genomtänkt förhållande mellan offentligt och privat kan också bidra till det.

Trygghetsbefrämjande arbete på Oxhagsskolan

På Oxhagsskolan har man arbetat med barnen för att ta reda på vad de tycker om sin närmiljö, och frågor rörande trygghet visade sig vara en viktig del för barnen. Bakgrunden var att skolan inte kände sig delaktig i de planerade projekt Stadsbyggnadskontoret hade för att förändra Oxhagen. För att få igång en diskussion med politikerna arbetade barnen med utställningen "Den ljusnande tid i Oxhagen – är vår" där de fick beskriva sin närmiljö genom att arbeta med frågorna: Vilka

platser är omtyckta att vara på och vad är bra med Oxhagen? Vad gör barn och föräldrar i Oxhagen på fritiden? Farliga platser? Saknas något i Oxhagen och vad kan man förändra?

På frågan om platser som var omtyckta nämndes parken av flera. När de kom till frågan om farliga plaster nämnde barnen sina bostadsområden och problem med berusade vuxna. Rörande parken nämndes problem med "fyllisar i skogen". På frågan om barnen saknade något diskuterades skolgården mest och jag hittade inga svar som hade med Skälby att göra.

Efter utställningen genomfördes en barnpanel på Oxhagsskolan, vilken är ett samarbete mellan Kalmar kommun och Framtidsskeppet i Kalmar. En barnpanel går ut på att man arrangerar möten mellan barn och politiker där barnen får ställa frågor och berätta om sin närmiljö.⁴⁰ Barnpanelen genomfördes under två dagar i oktober 2006 på Oxhagsskolan och även här pratade barnen mycket om skolgården, trafiken och sina bostadsområden. Något som nämndes angående parken var att det var dålig belysning. Under barnpanelen diskuterades även en trygghetsvandring. Under ett möte med bland annat representanter från kommunen, fritidsledare, 4H och jag själv planerades en trygghetsvandring som skulle ske den 17 april. Efter mötet skickade Madeleine Svanström, biträdande rektor på Oxhagsskolan, ut följande fråga till samtliga klasser: "Om du fick chansen att gå en trygghetsvandring med dem som bestämmer

hur det ska se ut i Oxhagen, vad skulle du vilja visa? Varför skulle du vilja visa just det?" Det dök bara upp en föräldrarepresentant och inga barn på den planerade trygghetsvandringen så vandringen ställdes in.

Madeleine Svanström sammanställde svaren som barnen gav. Totalt kom 39 svar in. Av dem berörde åtta svar parken direkt. Sju svar gällde trafiken och då främst att man körde för fort. Tretton svar berörde hotfulla människor.

Svar på frågan "Om du fick chansen att gå en trygghetsvandring med dem som bestämmer hur det ska se ut i Oxhagen, vad skulle du vilja visa? Varför skulle du vilja visa just det?":

Årskurs 1

"Gå till Skälby för de har inga lampor när det är kväll så man ser ingenting."

"Vi vill att ni ska göra lampor vid Skälby därför att vi blir rädda på kvällen."

Årskurs 2

"Hela klätterställningen på Kungsgårdsvägen skakar och knakar och gungbrädan låter som om den skulle gå sönder."

Årskurs 3

"Jag skulle vilja visa fyllisarna som sitter på skogsvägen till Skälby."

Årskurs 4

"På kvällen kommer det fullisar till Skälby. Det är mörkt där och cykelvägen vid Oxhagshemmet. Borde finnas lampor där och det borde vara lampor på grusvägen också."

Årskurs 5

"Det sitter fullisar uppe vid dammen vid bänkarna och dricker."

"Det är för lite lampor uppe vid Skälby."

Årskurs 6

Inga svar kom in.

⁴⁰ www.kumulus.se/MOTESPLATSER/motesplatser_barnpanel.asp, 15 mars 2007.

Lekmöjligheterna i parken

I parken finns Kalmars största lekplats, men jag har i min analys av de åtta upplevelsevärdena konstaterat att den lekplatsen inte är tillräcklig. Lekredskapen riktar sig till yngre barn och inte så mycket till de barn som bor i närområdet. Dessutom är varken lekplatsen eller parken tillgänglig för rörelsehindrade. Hur kan lekmöjligheterna i parken förbättras?

Varför är leken viktig?

Lek är en nödvändig process där barn lär sig förstå och ta itu med sin omgivning. I leken utvecklas barnen socialt, emotionellt, fysiskt och intellektuellt.⁴¹ Lek handlar till stor del om att anta utmaningar och att pröva nya gränser. När en miljö upplevs som för säker väljer barn andra platser som kan ge dem utmaningar. Lekplatser utrustade med lekredskap med en given funktion blir ointressanta efter en stund eftersom de inte ger barnen tillräckligt med utmaningar.⁴²

⁴¹ Edenhammar, 2000, s. 6.

⁴² Nilsson, 2003, s. 15-16, 27-29.

⁴³ Grahn, 1997, s. 8.

⁴⁴ Olsson, 1998, s. 65.

⁴⁵ Harvard, 2006, s. 7.

⁴⁶ "Nitiska säkerhetsinspektörer river våra barns kojbyggen" (2007-08-06) *Dagens Nyheter*.

⁴⁷ Nilsson, 2003, s. 27-29.

En utemiljö där det inte finns något att upptäcka kan döda lusten att vidareutveckla lekar, försvåra för lek i smågrupper eller hämma barns upptäckarglädje.⁴³ Lekplatsens lekredskap räcker inte till för att ge barn bra lekmöjligheter. Lekredskap är berättigade men måste ses som komplement till en i övrigt bra och väl sammansatt lekmiljö. De komponenter som bäst stimulerar till innehållsrik lek är platser med naturkaraktär och naturupplevelser.⁴⁴

Det finns en säkerhetsstandard för lekredskap som baseras på erfarenheter från olyckor. Denna standard ska fungera som vägledning när man gestaltar nya lekplatser och ger alltså möjlighet att variera och utveckla leken. Men redskapsproducenterna har ett kommersiellt intresse av att deras säkerhetstestade produkter, ofta med brist på variation, väljs, vilket ger torftiga miljöer.⁴⁵ Serano, ett företag som utbildar besiktningspersonal i Sverige, skriver att säkerheten säkerställs enklast genom att lekredskapen är produktcertifierade, självbyggen rekommenderas inte. Rekommendationen kommer inte från något direktiv utan är enligt Serano en "allmän uppfattning" hos alla som jobbar inom det här området.⁴⁶

Barn besöker lekplatser 10–20 procent av sin utevistelse, resten av tiden är de på ytor som inte är planerade för deras lek och i jakten på nya utmaningar är risken att de väljer trafikmiljöer som är direkt farliga.

Lekplatsen är viktig eftersom det är den plats som är till endast för barnens skull, det är deras mötesplats. Det viktiga är att platsen är markerad, inte hur lekredskapen ser ut.

Genom att varsamt hantera ett områdes ursprungliga tillgångar såsom bergknallar, klätterstenar, sumpig mark, kullfallna träd, risiga buskage och klätterträd kan man skapa miljöer rika på upplevelser och värda att utforska.⁴⁷

Figur 56. Klätterträd i Magistratparken, Malmö

Lekplats för alla⁴⁸

Tillgänglighet och användbarhet är nyckelord när man ska anpassa den fysiska miljön till barn med funktionshinder. Viktigt är att miljön är värd att leka i och att anpassningen inte blir ett tekniskt tillägg som särskiljer.

Barn med funktionshinder skiljer sig inte i sina lekval från normalt utvecklade barn, men de kan inte använda lekplatsen på samma sätt som dem. Är leken inte lustbetonad får det vara, det är inte roligt att göra likadana saker som andra fast långsammare. Genom att använda alla fem sinnen när man skapar en lekplats och utforma den för de små och långsamma, för att sedan anpassa den till ”vanliga” barn, kan man få en miljö som ger rikare upplevelser för alla.

En lek- och mötesplats nära barns dagliga uppehållsplatser eller bostad är väldigt viktig då barn genom att utforska och lära sig behärska sin närmiljö bygger upp sin självförtroende. För barn med funktionsnedsättningar kan en väl planerad lekplats betyda deras enda chans att vistas utomhus och få spontana kontakter med sina grannar.

Olika funktionsnedsättningar⁴⁹

Förhindrad rörelseförmåga kan variera mellan att vara beroende av rullstol, ett gåhjälpmedel eller behöva något att hålla sig i. Barn som exempelvis bara kan röra armarna kan få kroppsliga upplevelser genom att gunga, studsa, vicka, rutscha eller rulla. Dessutom behöver man kunna nå lekredskapet med rullstol, till exempel sandlåda i bordshöjd. Det är viktigt för barn med en viss rörelseförmåga

Figur 57. Klätternät i Vasaparken, Stockholm

”Många barn i rullstol har starka armar och kan föredra att lämna denna och ta sig uppför kravlande; alla blir ”krypbarn” om det är tillräckligt brant!”⁵⁰

Figur 58. Upphöjd vattenränna i Rörslöjparken, Malmö

att de får röra på sig och träna upp den förmågan.

En utvecklingsstörning innebär att barnet har nedsatt förmåga till abstrakt tänkande. Svårigheterna varierar men ofta handlar det om det tar längre tid att förstå, att lära sig nya saker och att uttrycka sina känslor och tankar. Det är bra om det finns lekredskap som är stora nog för en vuxen kropp då barn med en utvecklingsstörning kan ha behov av att leka högre upp i åren.

Barn med autism har problem vid kontakt och kommunikation med andra människor. De behöver en lugn lekmiljö, gärna avskild, bullerfri och tydligt avgränsad med staket.

Barn med synskada behöver en orienterbar miljö, både i och mellan lekredskapen, för att känna sig trygga. En visuellt och taktiskt anpassad lekplats gör uteleken möjlig och kan bli en av de viktigaste mötesplatserna.

En hörselskada kan variera ifrån knappt märkbar till grav. Det största problemet är att inte kunna kommunicera med andra och de är mer beroende av visuell kommunikation. Ljud som trafikbuller och många röster kan vara störande för barn med hörselapparat medan starka ljud som känns genom vibrationer i kroppen är spännande för döva barn. Barn med hörselnedsättning har ofta problem med balansen och då kan leken hjälpa dem i deras motoriska utveckling.

⁴⁸ Harvard, 2006, s. 6-7, 23.

⁴⁹ Harvard, 2006, s. 20-21.

⁵⁰ Harvard, 2006, s. 37.

Leken i parken

Lekmöjligheterna i parken består främst i lekplatsen och att besöka djuren som 4H har. Under mina besök på lekplatsen har jag noterat att den främst används av småbarnsfamiljer med barn i åldrarna två till fem år. De föräldrar jag har pratat med ser positivt på lekplatsen. De uppskattar att det finns djur i parken trots att den ligger så centralt, de stora ytorna där barnen kan springa fritt, men att man ändå kan ha dem under uppsikt och att många har tillgång till parken utan att behöva ta bilen. Förbättringar som efterfrågas av föräldrarna är fler småbarnsgungor och en bättre sandlåda med exempelvis en grävskopa i. När jag pratar med två förskolor, som är på lekplatsen en dag, nämner de att mer vegetation, där barnen skulle kunna bygga kojor och träd som ger skugga, behövs. Fler bänkar och bord är också önskvärt.

Ett stort problem är att lekplatsen inte är anpassad för rörelsehindrade barn. Det är svårt att ta sig fram till lekplatsen med rullstol eftersom den är mitt ute på en gräsmatta och saknar gångvägar. Även lekredskapen kräver full rörlighet. En annan brist, som förskolan påpekar, är avsaknaden av spännande miljöer som barnen själva kan utforska, exempelvis vegetation där man kan bygga kojor. Lekutrustningen är också placerad så att den är fullt exponerad av solen.

⁵¹ Kalmar gröstrukturplan, under konstruktion 2007.

I övriga parken hittar jag spår av lek i den gamla hagen i det sydöstra hörnet där det finns två trädkojor (figur 59) och en pulkabacke. Jag är förvånad över att jag inte hittar fler spår av kojor i det södra området som angränsar till bostäder. Kanske beror det på den otrygghet (se avsnittet om trygghet) som barnen upplever att de inte leker mer i skogspartierna. Det behövs en lekplats som kompletterar den befintliga lekplatsen. Den nuvarande lekplatsen fungerar bra för tillfälliga besökare med små barn, men saknar den kontinuitet som barn som bor i området behöver. Den är heller inte handikappanpassad.

I Kalmars gröstrukturplan tar man upp begreppet grannskapspark som ska fungera som den mindre parken nära bostadsområdet. Denna typ av park är särskilt viktig för barn och äldre som inte rör sig så långt. Parken ska innehålla plats för såväl avkoppling som lek och spel, och då gärna med både ordnade parkytor och naturmark. Parken ska vara lättillgänglig och en riktlinje är att alla kalmarbor ska ha en grannskapspark inom 300 meter från sin bostad.⁵¹ Bor man i Oxhagen har man 500 meter till den befintliga lekplatsen. Genom att placera den nya lekplatsen i söder kommer man närmre både bostäderna och skolan, fritids och dagis.

Figur 59. Trädkoja i den gamla hagmarken.

Figur 60.

I Rörsjöparken i Malmö låter man vatten strömma ut i en svagt lutande betongyta. Här kan barnen svalka sig och även dricka i den 30-gradiga värmen.

Figur 61.

Figur 62.

Sammanfattning av analysen

Historia

Parken präglas av det jordbruk som bedrevs fram till 1960- talet. Den gamla herrgården med tillhörande byggnader finns fortfarande kvar intakta. Andra spår är ruddammen, två alléer och en gammal stensatt väg. De olika ytorna i parken, som tidigare var åker eller betesmark, har samma form nu som då det bedrevs jordbruk. På en del gamla hagmarker betar djur från 4H medan andra håller på att växa igen. På de ytor som tidigare var åkermark växer det idag gräs som antingen sköts intensivt eller som äng.

Områdets historia genomsyrar hela parken och är en tillgång för dagens Skälby då man får en inblick i hur landskapet tidigare såg ut. En intressant frågeställning är hur man kan ta tillvara och utveckla dessa historiska element och samtidigt få en fungerande park för dagens Skälby?

Entréer

I väster och i norr omgärdas parken av två trafikleder, vilka man kan korsa med hjälp av en bro respektive tunnel. Huvudentrén i nordost och entréerna till den östra respektive södra delen av parken är otydliga.

Genom att förtydliga de befintliga entréerna och skapa nya förstärker man parkens kontakt med de bostadsområden som parken gränsar till i öster och i söder.

Barriärer

De två största barriärerna är trafiklederna E22 och Ölandsleden som skär av parken i väster och norr. Kungsgårdsvägen i öster och Axel Oxenstiernas väg i söder kan ses som barriärer men samtidigt som länkar mellan parken och omgivningen. I parken kan de inhägnade betesmarkerna ses som barriärer och då framförallt hagen i öster som man måste gå runt för att komma in i parken.

Den bro som går över E22 fungerar bra då den ligger i nivå med omgivande mark. Genom att hitta alternativa platser för de inhägnade betesmarkerna som blockerar viktiga stråk får man ett bättre rörelsemönster i parken.

Buller

Det är framförallt den sydvästra delen av parken som är bullerstörd. Från det sydvästra hörnet där E22 ligger i samma nivå som omkringliggande mark kommer ljudet från biltrafiken in i parken. Längs den västra sidan av parken går E22 ett par meter lägre än parken vilket minskar bullret avsevärt.

Den sydvästra delen av parken har ett lågt upplevelsevärde samtidigt som det förekommer lite aktivitet. Bullret blir därför inte en så stor störning för parkens totala intryck.

Topografi och utblickar

Parken sluttar från norr till söder samtidigt som det finns en del höjdryggar. Från dessa

höjdryggar har man utsikt över stora delar av parken.

De långa siktlinjer som fås på flera ställen i parken är karaktärsbildande för parken.

Rumsliga strukturer

Jag har valt att dela in parken i fyra olika vegetationsstrukturer: öppna gräsytor med få eller inga av träd, halvöppna gräsytor med träd- och busk uppslag, slutna bestånd med träd-, busk- och fältskikt, trädbestånd där fältskiktet håller på att återbildas efter byggandet av dagvattendammen.

De öppna gräsytorerna med enstaka eller avsaknad av träd har relativt låga upplevelsevärden. På lekplatsen förekommer mycket aktivitet och den har följaktligen ett högt upplevelsevärde, de andra två ytorna som tidigare var som åkermark fungerar idag som buffertzoner till de andra områdena och ger utblickar över parken. Den gamla hagmarken i det sydöstra hörnet är det område som har strukturen öppna gräsytor med träd- och busk uppslag. Här är vegetationen varierande och det finns olika små rum. Det här området har ett högt upplevelsevärde. Kategorin trädbestånd med fält- och buskskikt är den struktur som påminner om skog. Tyvärr är många av ytorna små och fungerar mest som gröna ridåer. Den sista kategorin, trädbestånd där fältskiktet håller på att återbildas, kommer när marken runt dagvattendammen har återhämtat sig att ingå i kategorin trädbestånd med fält- och buskskikt.

Vegetationstyper

Ur biologisk synpunkt finns flera värdefulla områden bland annat den gamla betesmarken i den sydöstra delen som är väldigt artrik. Det här området är också viktigt för skolan och förskolans undervisning. Området håller på att växa igen och kommer då att förlora sitt upplevelsevärde som till stor del är beroende av bete eller annan skötsel.

Rekreation

Den vanligaste aktiviteten när människor vistas ute är att promenera. Enligt studier av gjorda av Boverket föredrar människor ostörda, naturpräglade områden där man har möjlighet att återhämta sig, vara trygga och känna lugn och ro framför motionsspår, rast- och sittplatser eller parker med lekredskap, fontäner, bollplaner och statyer. Gångsystemet i parken är funktionellt och binder ihop viktiga målpunkter. Däremot saknas rekreativa vägar där man kan uppleva fler av parkens olika karaktärer. Dessutom är tillgängligheten dålig då det inte går att ta sig fram med rullstol eller rollator och då vissa potentiellt rekreativa områden, exempelvis det vid ruddammen är inhägnade.

Oxhagsskolan och förskolan Topasen är de barnverksamheter som ligger närmast parken, de använder parken i sin undervisning och till lek. Alla åtta upplevelsevärdena utom vild anser jag finns representerade i parken. Denna karaktär kan kompenseras av grönområdet Fölehagen i väster. Väl utvecklade är

Fölehagen i väster. Väl utvecklade är upplevelsevärdena artrik, rymd, samvaro, viste, kultur/historia och allmänningen. Upplevelsevärdet rofylld är något utvecklat eftersom stora delar av parken är bullerstörda.

Trygghet

Grönområden som på dagen har stor betydelse för människors hälsa och rekreation kan kvällstid upplevas som hotfulla och otrygga. Punktvis upplysta gång- och cykelvägar där man inte ser sin omgivning och gång- och cykeltunnlar är två vanliga exempel på otrygga miljöer. Folktomma platser ger också upphov till otrygghet. På Oxhagsskolan har man arbetat med barnen för att ta reda på vad de tycker om sin närmiljö. I det arbetet framkom att otrygghet är något som många barn upplever framförallt i sina bostadsområden men också i parken. Känner man sig otrygg i sitt bostadsområde är det inte troligt att man använder den intilliggande parken.

Lek

I parken finns Kalmars största lekplats och en 4H-gård där man kan titta på olika djur och vissa fall besöka dem. Lekplatsen riktar sig till yngre barn och inspirerar inte till nya upptäckter. Den är heller inte anpassad till rörelsehindrade. Det räcker inte med bara lekredskap för att skapa en god lekmiljö. Genom att man använder omgivningen såsom träd att klättra i och få skugga, bra buskar,

nivåskillnader, gräsytor, hårda plana ytor och löst material kan man inspirera till nya lekar.

FÖRSLAG TILL UTVECKLING

Koncept för parken

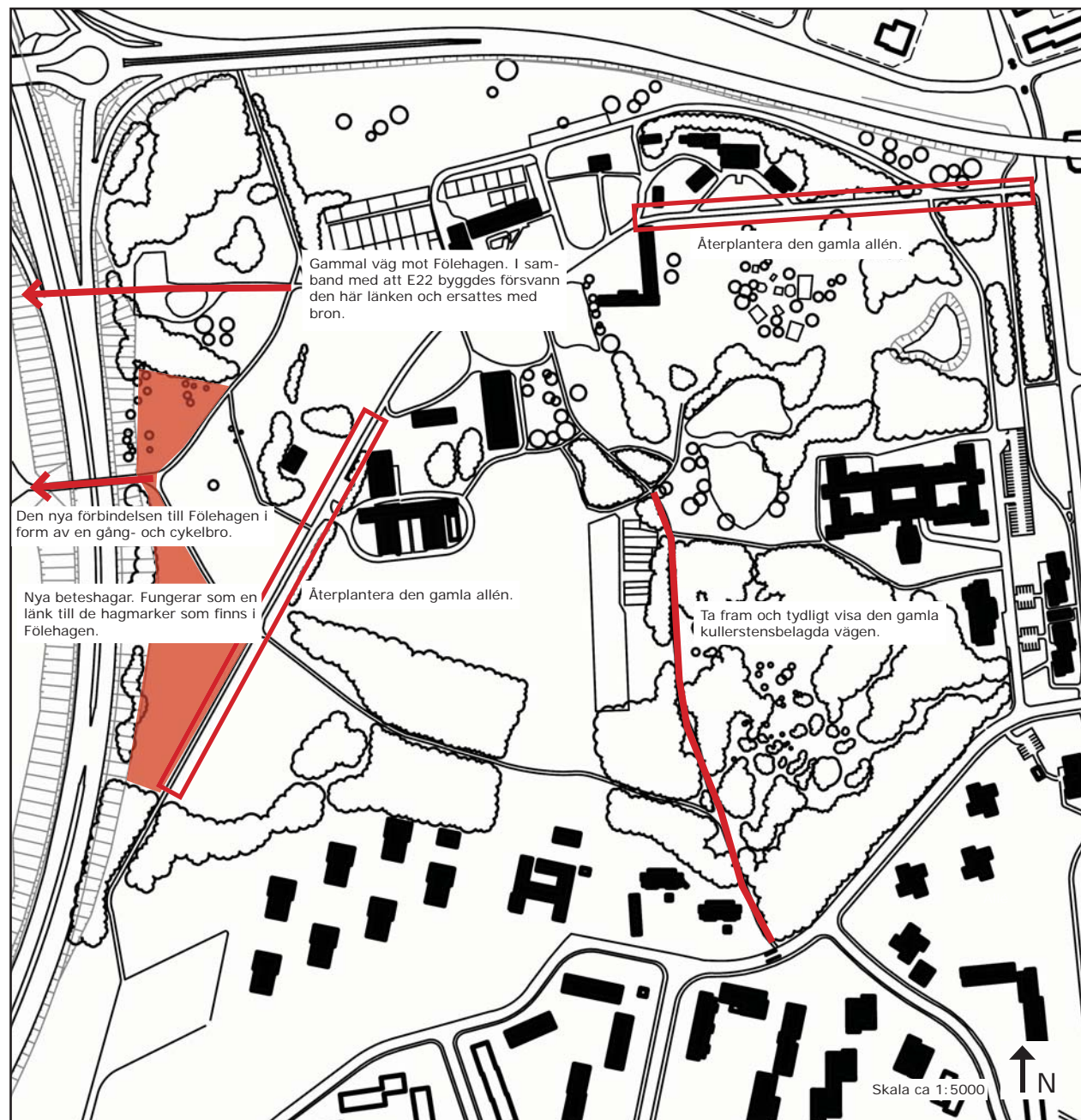
Historieinspirerande koncept

- Visa områdets historia
- Utveckla 4H-gårdens verksamhet som genom sin djurhållning påminner om det småskaliga jordbruk som en gång fanns i området och håller hagmarkerna öppna.

Förutom den gamla herrgården med tillhörande byggnader påminner de gamla åker- och hagmarkerna i parken om områdets jordbrukshistoria. Andra historiska element är stenmurar, den kullerstensbelagda vägen, ruddammen och alléerna.

Exempel på åtgärder:

- Visa kullerstensbeläggningen på den gamla vägen.
- Återplantera de gamla alléerna.
- Placera informationsskyltar som berättar om gamla tiders användning av specifika platser, viktiga stråk och element.
- Förtydliga det gamla viktiga stråket till Föle-hagen genom att skapa en sammanhängande hagmarksmiljö.

Figur 63. Karta över Skälby park som visar koncept för att förstärka parkens historia.

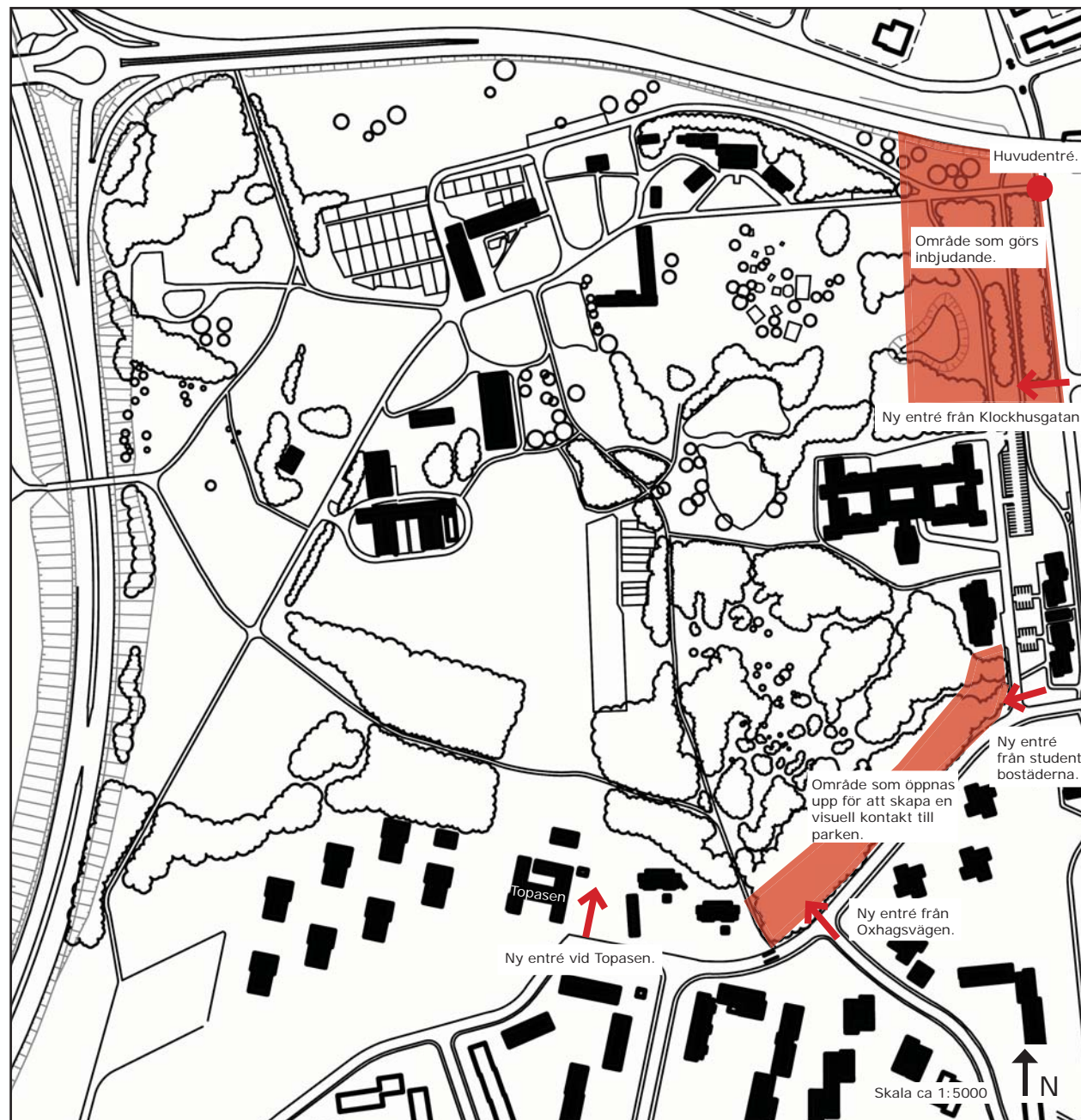
Koncept för entréerna

- Förtydliga de befintliga entréerna. Även området intill entrén ska vara inbjudande.
- Förstärk parkens kontakt med omkringliggande bostadsområden genom att skapa nya entréer.

Huvudentrén i nordost ser skräpig ut efter anläggandet av dagvattendammen. Kontakten till bostadsområdet i öster är dålig. Den befintliga entrén är egentligen vägen in till Oxhagshemets lastuttag. I parkens södra del möts man av en tät grön väg vilket inte är särskilt inbjudande.

Exempel på åtgärder:

- Göra området vid huvudentrén inbjudande så att den lockar till besök. Busk- och fältskiktet är helt förstört efter anläggandet av dagvattendammen och behöver återetableras.
- Skapa nya entréer från Klockhusgatan, de nya studentbostäderna, Oxhagsvägen och vid Topasen.
- Skapa en visuell kontakt till parken i den sydöstra delen genom att öppna upp området.

Figur 64. Karta över Skälby park som visar koncept för att förstärka entréerna till parken.

Koncept för rörelsestråken

- Skapa ett bra rörelsemönster i parken där viktiga stråk inte blockeras.

De två största barriärerna är Ölandsleden i norr och E22 i väster. De viktiga stråken tas om hand av en gång- och cykeltunnel respektive -bro och fungerar bra. Däremot fungerar beteshagen i den östra delen av parken som en barriär då man måste gå runt den om man kommer från öster.

Exempel på åtgärder:

- Minska eller flytta den beteshagen i öster så att entéerna inte blockeras.

Figur 65. Karta över Skälby park som visar hur en ny placering av hagmarken i den nordöstra delen av parken kan förbättra rörelsemönstret till parken.

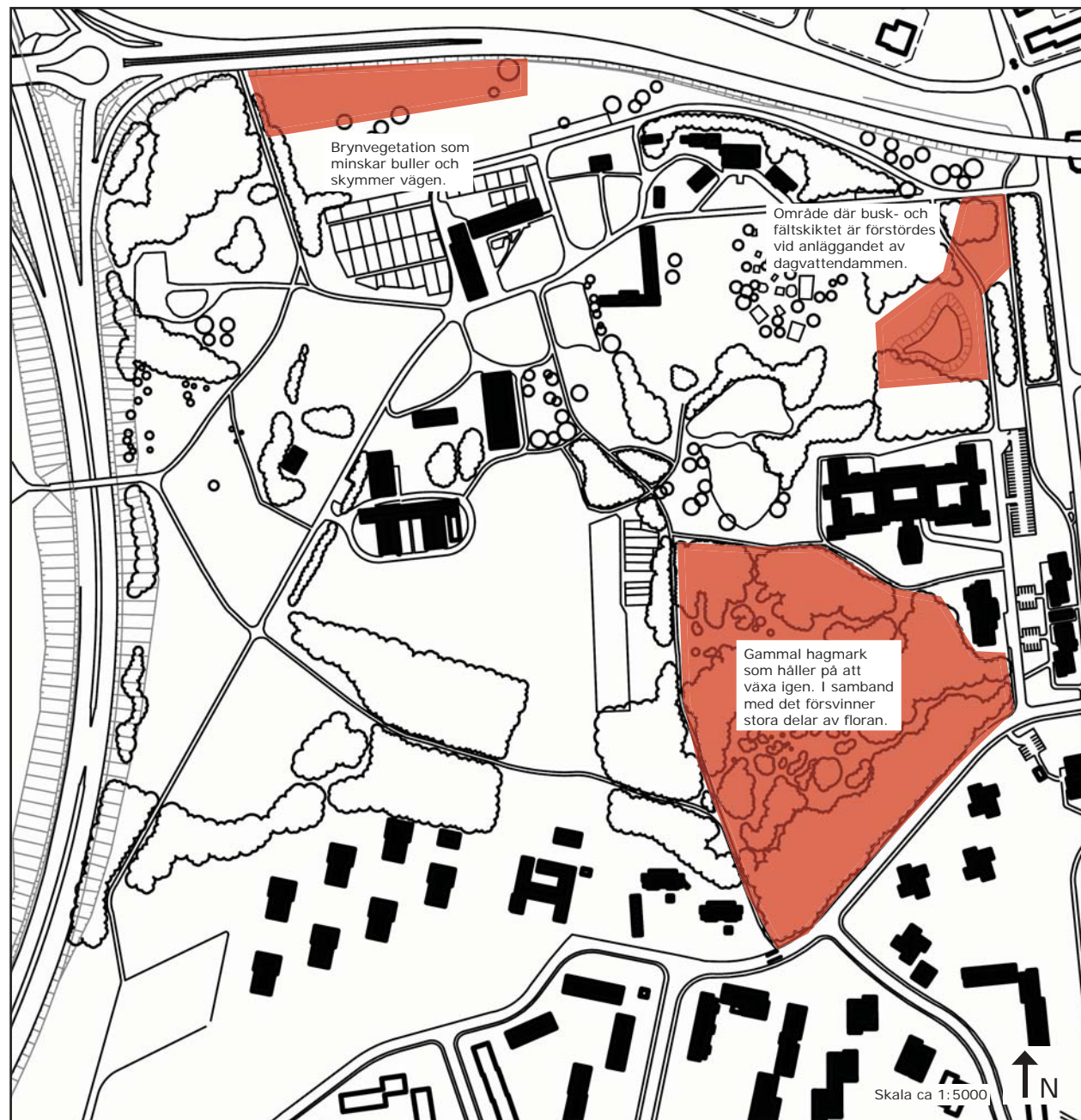
Koncept för de rumsliga strukturerna och vegetationen

- Utveckla parkens rumsliga strukturer så den lantliga karaktären förstärks.

Eftersom Ölandsleden i norr ligger i samma nivå störs man av trafiken. Hagmarken i den sydöstra delen av parken är väldigt artrik. Eftersom området inte betas försvinner många arter i takt med att den växer igen. Vid anläggandet av dagvatten-dammen förstördes busk- och fåltskiktet på ett stort område.

Exempel på åtgärder:

- Anlägga brynvegetation mot Ölandsleden.
- Återplantera ett busk- och fåltskikt vid dagvattendammen.
- Förstärka hagmarkskaraktären i den sydöstra delen av parken genom att ta bort sly samt låta får beta på delar av området.

Figur 66. Karta över Skälby park som visar koncept för att förstärka den lantliga karaktären.

Koncept som ökar det rekreativa utbytet

- Skapa en park tillgänglig för alla.
- Skapa ett varierat gångsystem med olika karaktärer.
- Skapa en park där många upplevelsevärden tillgodoses.

Alla vägarna i parken har en beläggning av grus vilket gör det svårt att ta sig fram med rollator och rullstol. Huvudstråket i parken som går mellan Oxhagsskolan och 4H-gården är belagd med kullersten vilket är ännu mera svårframkomligt.

Exempel på åtgärder:

- Markmaterial i stenmjöl vilket möjliggör en framkomlighet av rollator och rullstol.
- En kortare asfalterad slinga från Oxhagshemmet genom parken.
- En alternativ väg till den kullerstensbelagda vägen från Topasen och norrut.
- Fler parkbänkar. De bänkar som finns är placerade vid lekplatsen eller svårtillgängliga för rörelsehindrade.
- Rekreativa vägar där karaktärer som äppel lunden, hagmarken och ruddammen upplevs.

Figur 67. Karta över Skälby park som visar koncept för att öka det rekreativa utbytet.

Koncept för att öka tryggheten

- Skapa trygga miljöer i parken.
- Skapa trygga alternativa vägar till viktiga målpunkter kvällstid.

I Oxhagsskolans arbete med trygghet framkom att barnen känner sig otrygga i sina bostadsområden och i parken vilket borde påverka deras användande av parken. Värdet i att ha en park i sitt närområde blir mindre om man känner sig otrygg att använda den. Den framtida gång- och cykelvägen till IKEA kommer antagligen användas av många även kvällstid.

Exempel på åtgärder:

- Arbeta med belysning där människor vistas kvällstid.
- Belysa gång- och cykelvägen till IKEA.
- Aktivera områdena som ligger i utkanterna av parken, mot bostadsområden, skola, förskola och fritidsgård, så att det känns tryggt att vistas i parken även kvällstid.

Figur 68. Karta över Skälby park som visar det område i söder som bör utvecklas för att skapa en trygghetskänsla till det angränsande bostadsområdet.

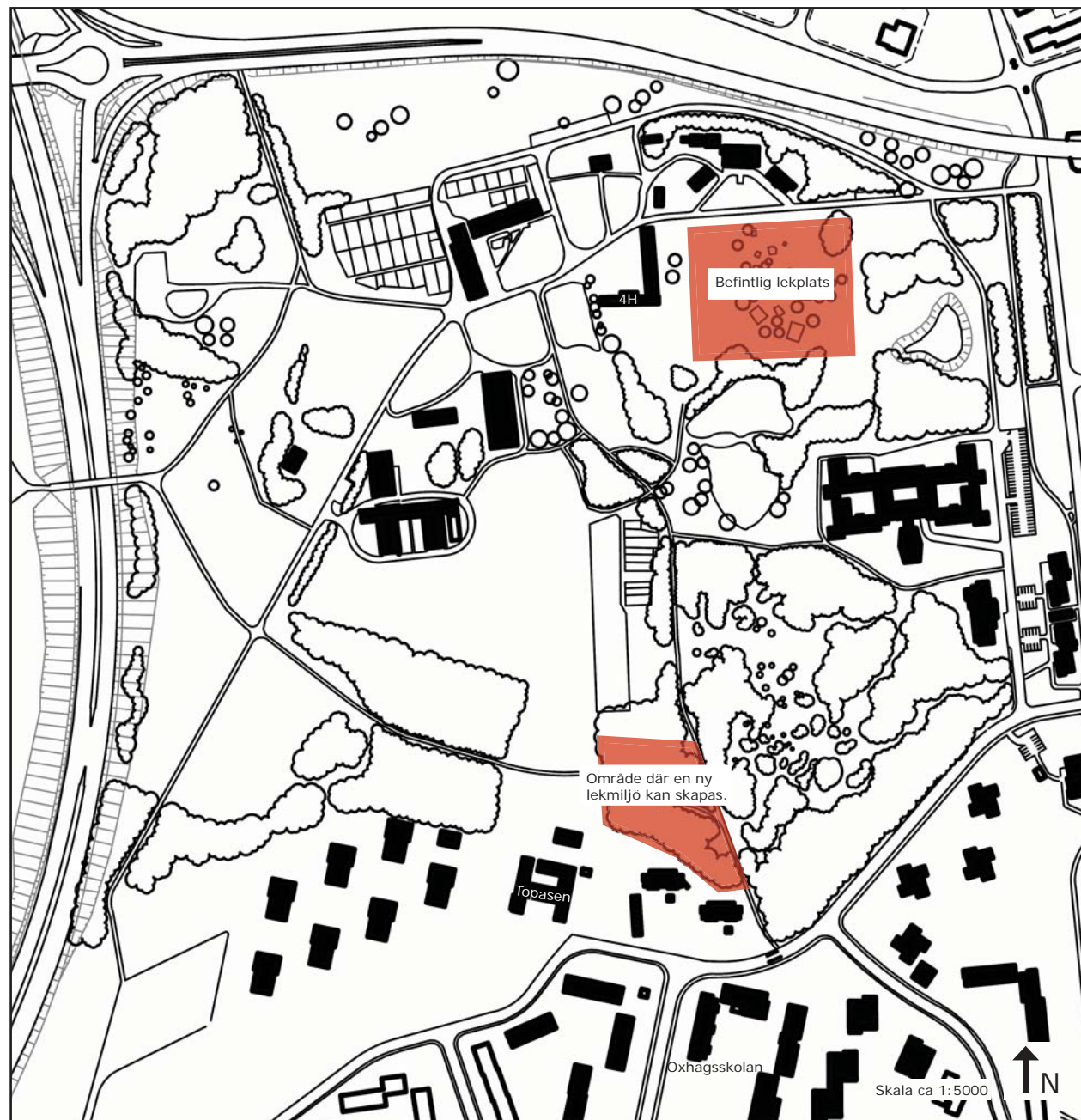
Koncept för leken

- Skapa lekmiljöer tillgängliga för alla.
- Skapa utmanande lekmiljöer som inspirerar till lek.
- Skapa lekmiljöer i närheten av skola, förskola och bostäder.

I parken finns Kalmars största lekplats och en 4H-gård där man kan titta på olika djur och i vissa fall besöka dem. Lekplatsen riktar sig till yngre barn och inspirerar inte till nya upptäckter. Den är heller inte anpassad till rörelsehindrade.

Exempel på åtgärder:

- Skapa en lekmiljö i parkens södra del nära Topasen, Oxhagsskolan och bostäderna i Oxhagen.
- Skapa inspirerande lekmiljöer genom att använda omgivningen såsom träd att klättra i och få skugga, bra buskar, nivåskillnader, gräsytor, hårda plana ytor och löst material.

Figur 69. Karta över Skälby park som visar den befintliga lekplatsen samt ett område där en ny lekmiljö i närheten av skola, förskola och fritidsgård kan skapas.

Idéskisser

Utifrån mina strategier för parken har jag utarbetat idéskisser som höjer de rekreativa värdena. Jag har valt att arbeta med den sydöstra delen av parken som ligger i anslutning till Oxhagshemmet, Oxhagsskolan, Topasen och de ny studentbostäderna.

I den sydöstra delen föreslår jag en naturstig. Längs naturstigen får man möjlighet att uppleva mer av Skälbys olika delar som dammen, äppelgenbanken och den artrika hagmarken i sydöst. En lugn plats med bord och bänkar samt en eldstad föreslås vid dammen. Idag finns det bänkar och bord vid lekplatsen men där är det ofta liv och rörelse. En ny handikappsanpassad lekplats där träd och buskage tas tillvara föreslås i den södra delen av parken. Den hamnar nära skolan och bostadsområdet Oxhagen.

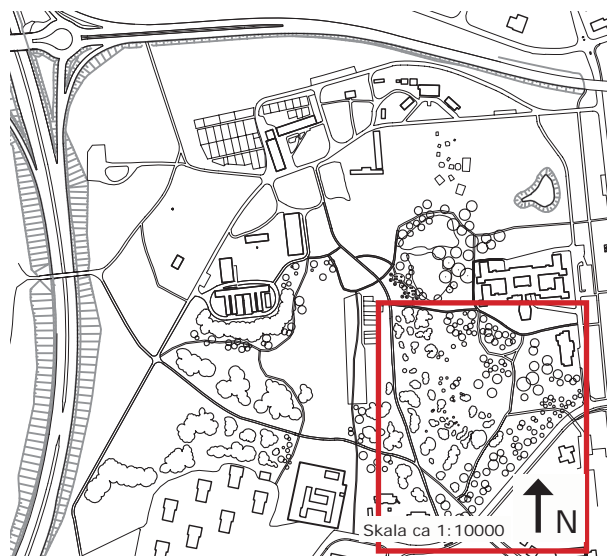
Figur 70. Karta över Skälby park där området där jag har valt att utarbeta idéskisser är markerat.

Naturstigen i gamla Oxhagen

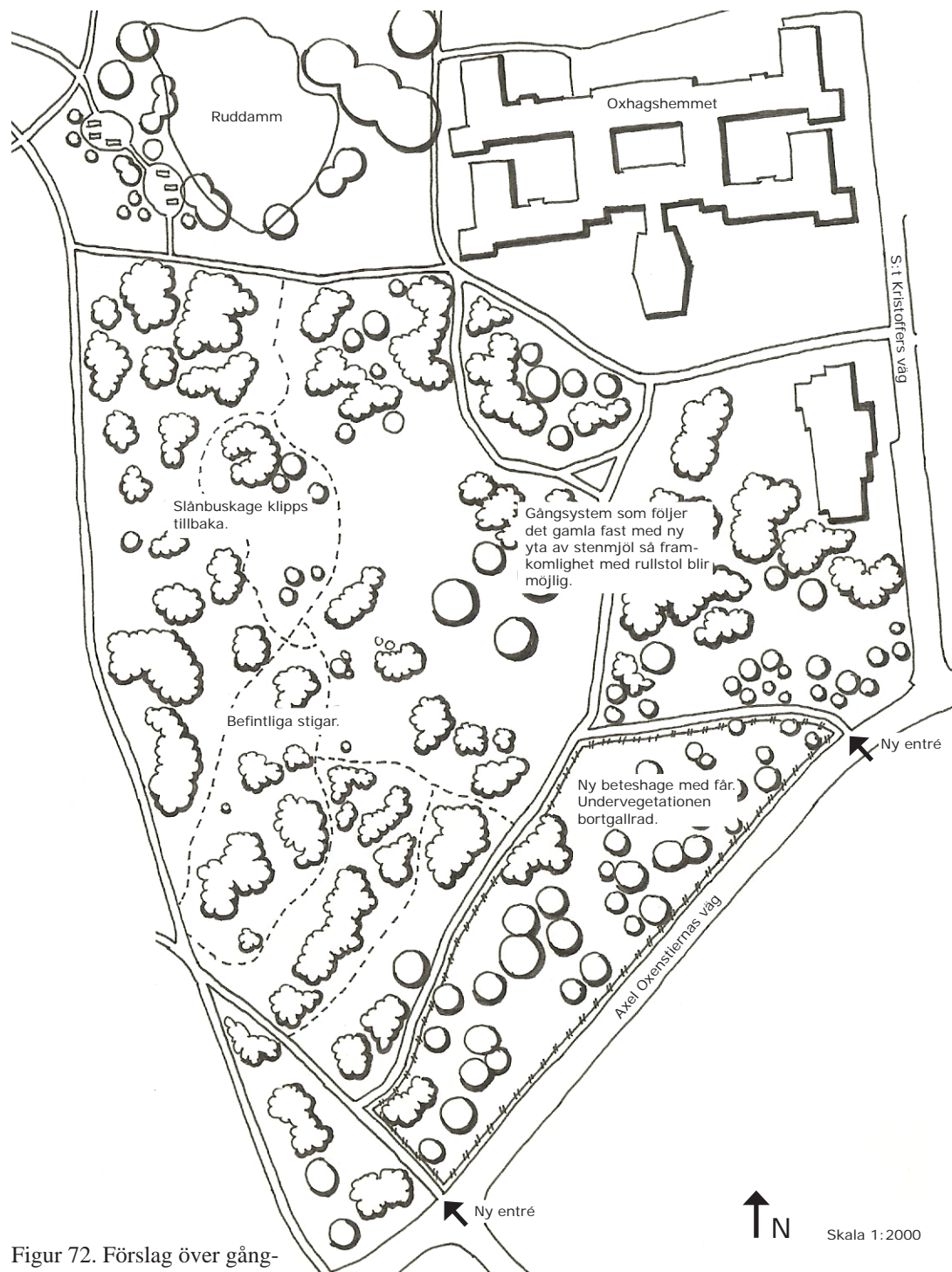
I södra delen ligger den gamla betesmarken Oxhagen. Här löper idag ett upptrampat stigsystem. De delar som ligger i lågpunkten håller på att växa igen. Genom en gallring och att låta får beta mot vägen i söder kan den här delen hållas öppen och fungera som en ny entré till parken.

Den stig som löper runt höjdpartiet förbättras genom att den får en beläggning av stenmjöl vilket gör att man kan ta sig fram med rullstol. Stigen löper genom slån- och envegetation, lundlika miljöer och längs med den nya beteshagen.

Vägarna bör vara två meter breda så att man kan vända med rullstol. Lutningen i

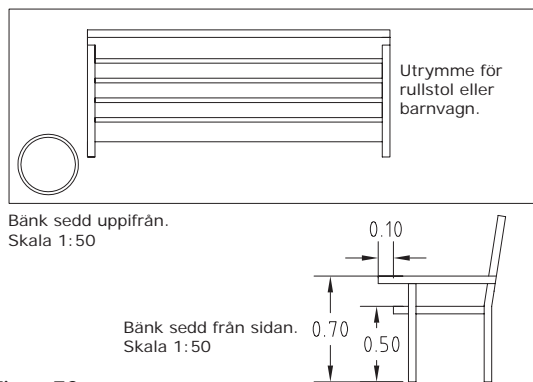
Figur 71. Översiktskarta

Figur 72. Förslag över gångsystem, ny beteshage och gallring.

Vägarna bör vara två meter breda så att man kan vända med rullstol. Lutningen i gångriktningen får inte överstiga 1:50 och i sidled 1:100. Om det är omöjligt att uppnå dessa lutningar i gångriktningen bör de högst vara 1:20 med två meter långa vilplan. Höjdskillnaden mellan vilplanen får högst vara en halvmeter.⁵³

Längs den nya naturstigen placeras bänkar med papperskorgar ut. Sittplatserna bör ha sitthöjden 45-50 cm för att vara bekväma för äldre människor, de bör ha armstöd på höjden 70 cm. Framkanten ska gå att greppa om när man sätter sig och ska därför nå förbi sittytans framkant. Bredvid lämnas ett fritt utrymme för rullstol eller barnvagn. Sittplatserna placeras vid sidan av gångytan.⁵⁴

Figur 73.

⁵³ Harvard, 2006, s. 79.

⁵⁴ Harvard, 2006, s. 80-81.

Figur 74. Gammal ek med trädkoja.

Figur 77. Promenad i hagmiljö.

Figur 75. Höjdrygg.

Figur 78. Glänta.

Figur 80. Hagtorn i blom.

Figur 76. Öppen yta.

Figur 79. Backsipppa.

Figur 81. Blommande timjan.

Figur 82. Vegetationen mot Axel Oxenstiernas väg som den ser ut idag med tät undervegetation

Figur 83. Samma område fast med undervegetationen borttagen.

Naturstigen i gamla Oxhagen blir en del i det nya rekreationsstråket som löper genom hela parken. Även grönområdet på andra sidan bron, Brukshagen och Fölehagen, väster om Skälby kan ingå i det här stråket.

Bilderna visar en del av de miljöer man får uppleva längs rekreationsstråket.

Figur 84. Äppelgenbank

Figur 85. Öppna vyer i Skälby

Figur 86. Hage i Brukshagen

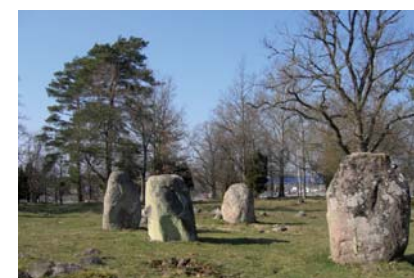
Figur 87. Herrgården

Figur 88. En av 4h-gårdens grisar

Figur 89. Utsikt över Fölehagen

Figur 90. Domarring i Brukshagen

Figur 91. Damm vid 4H

Figur 92. Karta över Skälby park samt grönområdena Brukshagen och Fölehagen med föreslaget gångsystem för rekreation.

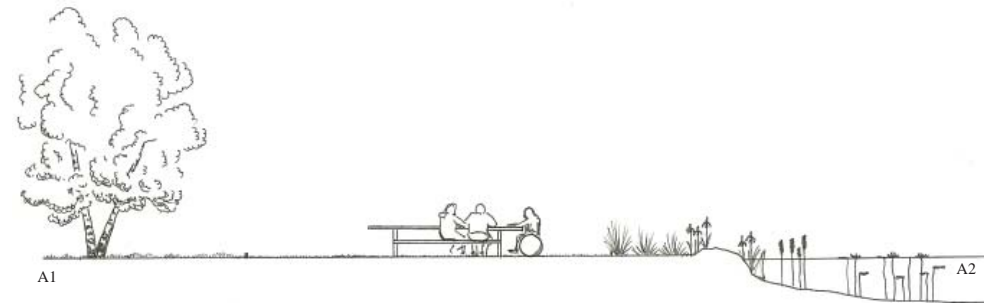
Dammen

Som en del av naturstigen blir området vid dammen. Här är det idag hästbete vilket gör att man inte kan komma nära vattnet. Eftersom dammen ligger alldeles intill Oxhagshemmet blir det här en lugn plats där de gamla kan sitta. Vid dammen anläggs två grusade ytor med bord och en grill i vardera yta. Gångytorna består av stenmjöl så att rullstolar lätt tar sig fram, vid borden finns det plats för en rullstol vid kortsidorna. Grillarna är stationära och upphöjda till 50 cm så att de går att nå från rullstol.

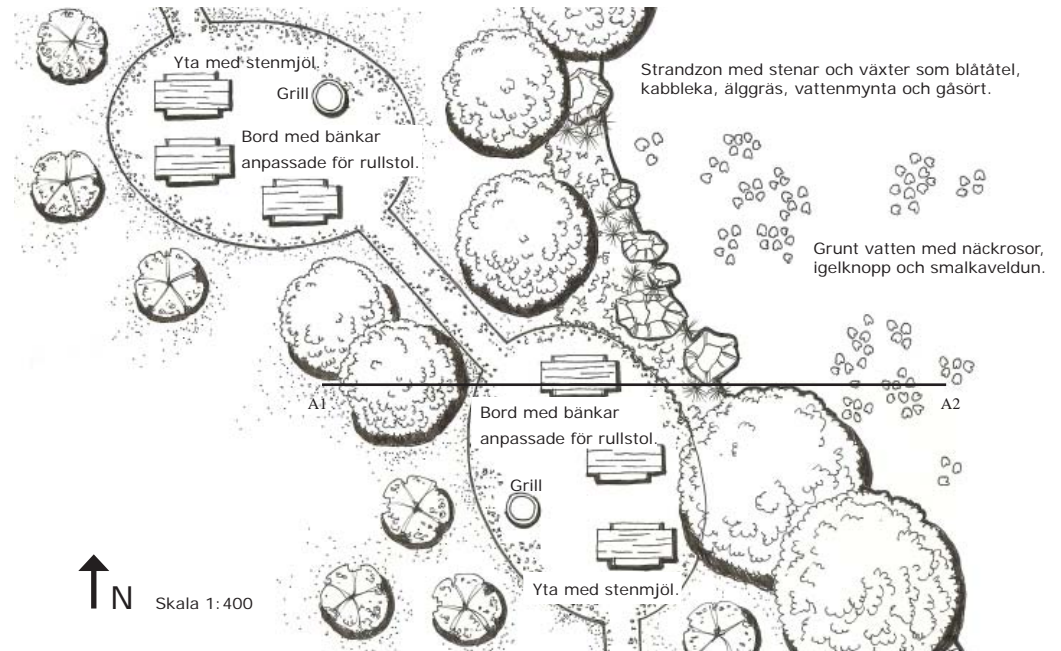
På stranden placeras stenar ut som springskydd för yngre barn, mellan stenarna planteras högre vegetation som blåtåtel och svärdsilja. Här planteras även fuktälskande växter som kabbleka, älggräs, vattenmynta

Figur 93. Översiktsskarta

Figur 94. Snitt A1 - A2

Figur 95. Illustration av sitttyta vid ruddammen.

Figur 96. Gamla döda grenar sparas som informella sittplatser.

Figur 97. Vegetation vid dammkanten i Slottsparken, Malmö.

Figur 98. Hästhage vid dammen.

Nya lekplatsen

Lekplatsen bör ligga i parkens södra del, intill förskolan Topasen, fritidsgården och Oxhagsskolan, så att barnen som bor i Oxhagen har nära till den. I Oxhagsskolans arbete om deras närmiljö framkom att barnen känner sig otrygga i parken. Genom att placera lekplatsen i gränsen till bostäderna får man en kontakt med bebyggelsen och den rörelse som sker där. Fotbollsplanens placering, intill förskolan, ökar också trygghetskänslan. Genom att anlägga en parkering i anslutning till lekplatsen får man en bättre tillgänglighet.

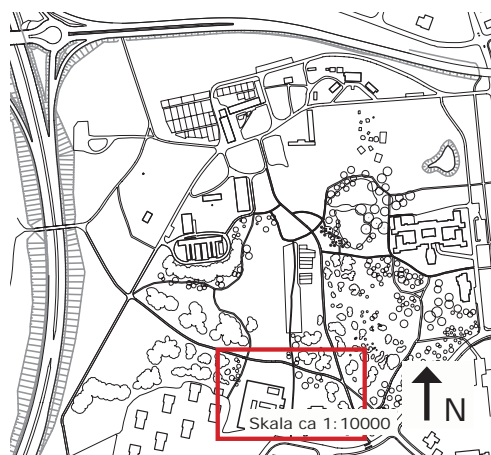
Den nya lekplatsen bör utformas så att den tar tillvara på omgivningen. Träd och buskar sparas för att ge skugga och möjlighet till kojbyggen och klättring. Redskapen utformas likt de platsbyggda redskapen i Socker-Klaras park i Sävsjö för att smälta bättre in i miljön.

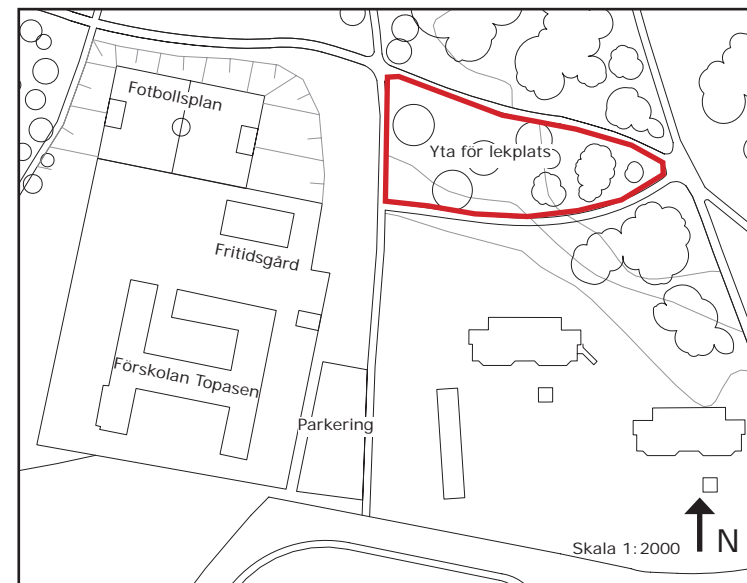
Figur 99. Lekplats i Vasaparken, Stockholm

Figur 100. Socker-Klaras park i Sävsjö

Figur 101. Översiktskarta

Figur 102. Område för den nya lekytan samt en ny fotbollsplan.

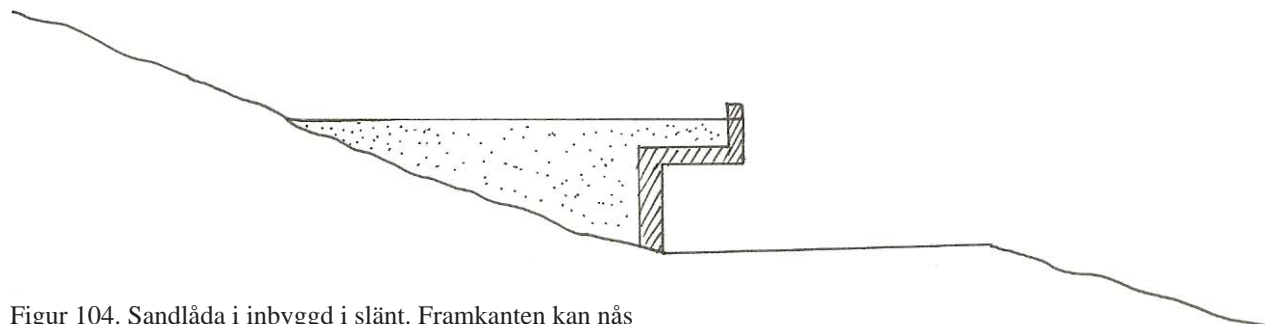
Nivåskillnaderna utnyttjas i anläggandet av sandlådan (figur 104) så att man kan nå den ena sidan med rullstol. Ett klätternät i slänten blir en utmaning både för barn med och utan funktionshinder. En så kallad “Ufo-gunga” (figur 103) kan användas av flera barn samtidigt men passar också för barn med

Figur 103. Ufo-gunga.

”Detaljer som gör en lekplats mer attraktiv:

- Nivåskillnader – för överblick, rumslighet och möjligheter att klättra.
- Lutningar – för pulkaåkning, att öva balansen och att rulla sig i.
- Gömställen – bakom hörn, elskåp, buskage eller murar, i prång.
- Brabuskar – slitstarka, tagglösa, rumsbildande, med ogiftiga bär.
- Träd – att klättra i och för skugga.
- Gräsytor – för lekar och bollspel, ger orörd snö under vintertid.
- Hårda, plana ytor – för cykling, inlines, bollspel och annan lek.
- Löst material – som kastanjer, blad, pinnar och sand.”⁵²

Figur 104. Sandlåda i inbyggd i slänt. Framkanten kan nås med rullstol.

⁵² Nilsson, 2003, s 14.

Reflektioner

Inför mitt examensarbete valde jag att kontakta olika kommuner för att få idéer till mitt arbete. Jag valde att göra mitt examensarbete om en park i Kalmar. Jag fick tillgång till en arbetsplats på gatu- och parkkontoret där jag har fått ta del av ett stort material samt kunnat diskutera frågor som rör parken. Tack vare kontakten med kommunen har jag även fått delta på möten som har rört parken. En nära kontakt med kommunens aktörer gav mig möjlighet att få djupare kunskaper om det valda området och de problem som finns där.

Skälby är enligt Kalmar kommun en stadsdelspark vilket innebär att den ska hålla en hög kvalitet beträffande upplevelsevärden samt komplettera övriga stadsdelsparker (se sid 14). Frågan är vilka krav man ska ställa på ett grönområde för att den ska få kallas park. Min första tanke när jag hör ordet park är ett mindre grönområde som är planerat och anlagt för människors rekreation. Skälby är till stor del en rest av ett jordbruk där parkens disposition är anpassad till jordbrukets olika funktioner, inte för människors rekreation.

Skälbyparken är starkt präglad av det jordbruk som en gång bedrevs i området. Den gamla herrgården med tillhörande ekonomibyggnader, djuren på 4H-gården och strukturen på parken har en stark lantlig karaktär.

Första gången jag besökte parken slogs jag av den kontrast parken utgjorde till sin urbana omgivning, vilket jag till en början såg som en historisk rest på väg att försvinna. Genom att fördjupa mig i parkens historiska, rekreativa och biologiska värden blev den lantliga karaktären istället en tillgång värd att utveckla. Framförallt djurens viktiga roll för parken blev tydlig. Att kunna skapa en sammanhängande miljö som säger något om en plats historia, istället för att spara vissa delar som enstaka byggnader, förmedlar en känsla på ett annat sätt. Svårigheten är att kombinera nya krav och funktioner som ställs på en plats med det bevarande. 4H-gårdens verksamhet i Skälby är en lösning som passar bra i det här fallet.

Inventering och analys av parken har fått stort utrymme i arbetet då jag ville få en så tydlig helhetsbild av parken som möjligt. Om jag istället valt en eller ett par infallsvinklar hade jag kunnat fördjupa mig ytterligare i delen förslag till utveckling. Istället utgör denna rapport främst ett brett underlag för framtida arbete med parken. Om jag hade gjort om arbetet idag hade jag skapat tydligare ramar för arbetet och lagt ner mer tid på att avgränsningar. Det hade antagligen ökat arbetets läsbarhet och gett ett mer kvalitativt innehåll.

Källor och litteratur

Tryckta källor och litteratur

- Andersson, Birgitta, *Planera för trygghet i offentlig miljö*, Ur tidskriften: Gröna fakta, Alnarp, 2002.
- Berggren Barring, Ann-Margreth, *Grönstrukturens betydelse för användningen*, Alnarp, 1995.
- Berglund, Ulla & Jergeby, Ulla, *Uteliv – med barn och pensionärer på gård och gata i park och natur*, Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning, 1989.
- Berglund, Ulla, Jergeby, Ulla, *Ute i staden – en studie av människor och miljöer*, Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning, 1992.
- Edenhammar, Karin, *Utan lek ingen utveckling*, Stockholm: Rädda barnen, 2000.
- Ekstam, Urban, *Om hävdens upphör*, Solna: Statens naturvårdsverk, 1997.
- Grahn, Patrik, *Om parkers betydelse*, Alnarp, 1991.
- Grahn, Patrik, *Ute på dagis*, Alnarp: Movium, 1997.
- Gustavsson, Roland, *Det nya landskapet – kunskaper och idéer om naturvård, skogsodling och planering i kulturbygd*, Skogsstyrelsen, 1994.
- Harvard, Ingegerd, *Mer åt fler på lekplatsen*, Stockholm: Sveriges kommuner och landsting, 2006.
- Küller, Marianne & Küller, Rikard, *Stadens grönska, äldres utevistelse och hälsa*, Byggforskningsrådet, 1994.
- Listerborn, Carina, *Tryggare stad – kan man förändra rädslans platser?*, Göteborg: Stadsbyggnadskontoret, 2000.
- Nilsson, Lennart, ”Översiktlig naturinventering av Skälby-området, Kalmar kommun”, Pronatura, 2006.
- Nilsson, Nic, *Barnperspektiv på planeringen*, Karlstad: IPA – Barns rätt till lek, 2003.
- Olsson, Titti, *Människans natur – det grönas betydelse för vårt välbefinnande*, Stockholm: Byggforskningsrådet, 1998, Grahn, Patrik, *Egen härd guld värd för själens harmoni*.
- Rydberg, Dan, *Vår tätortsnära natur – en bok om förvaltning och skötsel*, Skogsstyrelsen, 2004.
- Schäfer Elinder, Liselotte & Faskunger, Johan, *Fysisk aktivitet och folkhälsa*, Statens folkhälsoinstitut, 2006.
- Sverige. Boverket, *Landskapets upplevelsevärden – vilka är de och var finns de?*, Karlskrona: Boverket, 2007.
- Grönlund, Bo, ”Majorna ur ett situationellt perspektiv”. I Öberg, Johan, *Att förebygga brott och rädsla – perspektiv, problem, politik – en konferensrapport*, Tryggare och mänskligare Göteborg, 2003.
- Bonniers svenska ordbok, 1996.
- Kalmar grönstrukturplan*, under konstruktion 2007.
- Skälby gård*, Kalmar: Kulturnämnden, 1981.
- Statistik hämtad från Kalmar kommun, Mark- och planeringsenheten, april 2007.
- ”Publikrekord på Skälby” (2007-05-28) *Barometern*.
- ”När Skälby var levande lantgård” (1999-10-27) *Barometern*.
- ”Nitiska säkerhetsinspektörer river våra barns kojbyggen” (2007-08-06) *Dagens Nyheter*.

Elektroniska källor

Skälby 4H-gård i Kalmar, www.skälby-4H.nu, 22 januari 2008

Kalmar kommun, www.kalmar.se, 22 januari 2008

Kumulus, www.kumulus.se/MOTESPLATSER/motesplatser_barnpanel.asp, 15 mars 2007

Muntliga källor:

Haglund, Mats, landskapsarkitekt, gatu- och parkkontoret, Kalmar, februari - oktober 2007.

Svanström, Madeleine, biträdande studierektor, Oxhagsskolan, Kalmar, mars - september 2007.

Arbetsgrupp på Oxhagsskolan (ca 10 personer), möte, 14 mars 2007, 17 april 2007 samt 5 september 2007.

Skälbygruppen (ca 10 personer), möte, 19 februari 2007 samt 17 april 2007.

Möte med gatu- och parkkontoret, 11 juni 2007.

Besökare i parken (ca 15 personer), februari - juni 2007.